

Hodočasnički putevi za Santiago de Compostela

Zemljak, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:482433>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Valentina Zemljak

**HODOČASNIČKI PUTEVI ZA SANTIAGO DE
COMPOSTELA**

ZAVRŠNI RAD

Čakovec, rujan 2022.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Valentina Zemljak

**HODOČASNIČKI PUTEVI ZA SANTIAGO DE
COMPOSTELA**

**PILGRIMAGE ROUTES TO SANTIAGO DE
COMPOSTELA**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Dr.sc. Mihaela Mesarić, pred.

Čakovec, rujan 2022.

Čakovec, 30. ožujka 2022.

država: **Republika Hrvatska**
Predmet: **Turistička geografija**

ZAVRŠNI ZADATAK br. 2021-MTS-R-108

Pristupnik: **Valentina Zemljak (0313024107)**
Studij: redovni preddiplomski stručni studij Menadžment turizma i sporta
Smjer: Menadžment turizma

Zadatak: **Hodočasnički putevi za Santiago de Compostela**

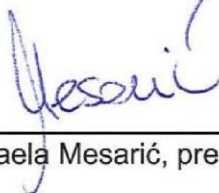
Opis zadatka:

Radom se daje pregled hodočasničkih puteva do Santiago de Compostela te detaljniji opis samog odredišta i njegov značaj za turizam. Također, potrebno je dati prikaz broja putnika na pojedinoj ruti te najznačajnije turističke lokalitete koji se nalaze na rutama. U posljednje vrijeme velik je broj putopisne literature u Hrvatskoj koja opisuje iskustva obilaska ovih puteva te je potrebno dati i njihov kratki pregled.

Zadatak uručen pristupniku: 30. ožujka 2022.

Rok za predaju rada: 20. rujna 2022.

Mentor:

---

dr. sc. Mihaela Mesarić, pred.

Predsjednik povjerenstva za
završni ispit:

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
1. UVOD	1
2. CILJEVI I METODOLOGIJA RADA	2
2.1. VJERSKI TURIZAM I HODOČAŠĆA	2
2.2. SANTIAGO DE COMPOSTELA	3
2.3. POPIS RUTA	4
2.3.1. CAMINO FRANCÉS	7
2.3.2. CAMINO DE FINISTERRE & MUXÍA	8
2.3.3. CAMINO ARAGONES	9
2.3.4. LE PUY ROUTE	10
2.3.5. CAMÍ DE SANT JAUME	11
2.3.6. CAMINO DE MADRID	12
2.3.7. CAMINO INGLES	13
2.3.8. CAMINO PRIMITIVO	14
2.3.9. CAMINO PORTUGUÉS	15
2.3.10. TUNNEL ROUTE	16
2.3.11. VIA DE LA PLATA.....	17
2.3.12. CAMINO DEL SALVADOR	18
2.3.13. CAMINO DEL NORTE	19
3. PUTOPISNA LITERATURA O HODOČAŠĆU	20
4. ISKUSTVA I DOŽIVLJAJI HODOČASNIKA IZ HRVATSKE	22
5. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	31
POPIS ILUSTRACIJA	36
POPIS GRAFIKONA	36
PRILOZI.....	37

SAŽETAK

U ovom radu obrađeno je hodočasničko odredište Santiago de Compostela, koje se nalazi u Španjolskoj, i neke od poznatijih hodočasničkih ruta koje vode do tog odredišta. Te hodočasničke rute prolaze kroz razne dijelove Španjolske. Neke ne počinju u Španjolskoj, već u susjednim zemljama, Francuskoj i Portugalu, zatim nekim svojim dijelom prolaze kroz Španjolsku kako bi se došlo do Santiaga de Compostele. Druge pak ne idu direktno do Santiaga, već se u određenoj točki pridružuju nekoj drugoj hodočasničkoj ruti koja zatim vodi do Santiaga.

Svrha rada je predstaviti hodočasničke rute, ali i samo odredište, s obzirom na to da svaka hodočasnička ruta ima svoje specifičnosti i posebnosti te različite ljude privlače i različite rute, ovisno o njihovim osobnim interesima i sposobnostima. Budući da postoji razna putopisna literatura vezana uz ovu temu, odabrano je nekoliko djela te je napravljen njihov kratak pregled. Korišten je i dubinski intervju s petero osoba koje su prošle jednu ili više hodočasničkih ruta te su zapisani njihovi dojmovi i mišljenje o samom odredištu Santiago de Composteli. Uz intervju, prikupljali su se i sekundarni podaci, uglavnom s mrežnih stranica, kako bi se dobile potrebne informacije o hodočasničkim rutama vezane uz njihovu duljinu, smjer te nekim od gradova kojima prolaze. S mrežnih stranica su se prikupljali i podaci o Santiago de Composteli, odnosno o njegovoj lokaciji i o tome kako je postao poznato hodočasničko središte. Podaci o ukupnom broju hodočasnika koji su prošli ovim hodočasničkim rutama u posljednje tri godine te o najposjećenijim hodočasničkim rutama u 2021. godini su također preuzeti s mrežnih stranica.

Nakon analize dubinskih intervjua, neki od zaključaka do kojih se došlo su ti da je svaka osoba određenu hodočasničku rutu doživjela na različit način od neke druge osobe te se svatko od njih, iz različitih motiva i poticaja, odlučio na takvo putovanje. Prema statističkim podacima vidljivo je da se broj posjetitelja ponovno povećao te se može naslutiti da će se on i dalje povećavati. To povećanje doprinijelo bi razvoju sadržaja na hodočasničkim rutama i njihovoj posjećenosti.

Ključne riječi: *Santiago de Compostela, hodočasničke rute, hodočašće, Španjolska, hodočasničko odredište*

1. UVOD

Na svijetu postoje brojna mjesta do kojih ljudi hodočaste, ali nijedno nema tako mnogo hodočasničkih ruta kojima se može doći do njega kao što je Santiago de Compostela. Iako je to hodočasničko odredište, ima ljudi koji se ne odlučuju na ovakav pothvat zbog vjerskih razloga nego zbog raznih drugih, bila to rekreacija, posjet kulturnim znamenitostima uz neku hodočasničku rutu, posjet gradovima ili neki drugi. Budući da svatko ima svoj razlog zašto se odlučio na takvo putovanje te da postoje brojne hodočasničke rute različitih duljina i sadržaja, svaka osoba sama odlučuje koju će rutu proći, ovisno o vlastitim interesima i fizičkoj sposobnosti, ali i slobodnom vremenu koje ima na raspolaganju.

Predmet ovog završnog rada su hodočasničke rute koje vode do mjesta Santiago de Compostela. U radu je dan njihov kratak pregled, kao i detaljniji opis samog odredišta te njegova uloga i značaj u turizmu. Ukratko je opisana svaka hodočasnička ruta te su istaknuti najznačajniji turistički lokaliteti koji se nalaze na rutama. Također, prikazan je ukupan broj putnika koji posjećuju ovu atrakciju, ali i broj putnika koji posjećuju pojedine hodočasničke rute i njima prolaze. Na ovu temu moguće je pronaći velik broj putopisne literature u Hrvatskoj koja se veže uz doživljaje i iskustva obilaska ovih ruta te je dan njihov kratak pregled i intervjuirano je nekoliko osoba koje su prošle neku od hodočasničkih ruta.

Problem istraživanja polazi od činjenice da, unatoč posjećenosti hodočasničkih ruta, još uvijek postoji velik broj ljudi koji nisu upoznati s rutama koje je moguće proći ili sa samim odredištem u konačnici. Svaka ruta ima svoje specifičnosti koje bi privukle određenu skupinu posjetitelja i navele ih na to da prođu tu rutu te je zbog toga potrebno informirati potencijalne turiste kako bi se u jednom trenutku odlučili barem na posjetu ovom lokalitetu ili čak na prolazak neke rute. U tome ih može motivirati i putopisna literatura vezana uz tu temu odakle će najbolje saznati sva pozitivna i negativna iskustva i doživljaje koji bi ih eventualno mogli zadesiti na takvom putovanju.

2. CILJEVI I METODOLOGIJA RADA

U sljedećim poglavljima definirani su vjerski turizam i hodočašća, zatim su izdvojene neke osnovne činjenice o hodočasničkom odredištu Santiago de Composteli i o tome kako je taj grad postao poznato hodočasničko odredište te su izdvojene neke od hodočasničkih ruta koje vode do Santiaga de Compostele i te hodočasničke rute su detaljnije opisane. Analizirana su neka djela putopisne literature vezane uz hodočašće do Santiaga de Compostele te su istraženi doživljaji hodočasnika iz Hrvatske koji su prošli jednu ili više hodočasničkih ruta.

Iz gore navedenog može se zaključiti kako su ciljevi ovog rada davanje pregleda putopisne literature vezane uz hodočasničko odredište, ispitivanje doživljaja osoba koje su prošle jednu ili više hodočasničkih ruta te ispitivanje njihovog mišljenja o samom lokalitetu Santiago de Composteli.

U ovom radu pretežito su se koristili sekundarni podaci s mrežnih stranica kako bi se opisalo hodočasničko odredište Santiago de Compostela te hodočasničke rute koje vode do tog odredišta. Oni su se koristili i prilikom prikazivanja broja hodočasnika koji su u protekle tri godine prošli neku od navedenih hodočasničkih ruta. Kod kratkog pregleda putopisne literature, vezane uz hodočašće do Santiaga de Compostele, koristilo se nekoliko djela hrvatskih autora te su se ta djela ukratko interpretirala. Prilikom upotrebe sekundarnih podataka koristila se metoda parafraziranja.

Kako bi se prikupili primarni podaci, prilikom istraživanja koristila se metoda dubinskog intervjua petero osoba kojima su postavljena određena pitanja vezana uz njihovo hodočašće, a ta pitanja su navedena na samom kraju rada u prilogima. Istraživanje je provedeno u razdoblju od dva tjedna u dogovorenim terminima sa sudionicima te je svaki intervju trajao između 15 i 30 minuta. Intervjui su se zbog mjesta boravka ispitanika te privatnih i poslovnih obaveza odvijali preko videopoziva. Ispitalo ih se o razlogu iz kojeg su se odlučili na ovakvo putovanje i izabrali rutu koju su prošli, na koji način su organizirali putovanje, što misle o ruti koju su prošli i o popratnim sadržajima na njoj. Saznalo se i bi li oni mijenjali neke stvari na rutama i u samom odredištu kao što su, primjerice smještajni i ugostiteljski kapaciteti. Izrazili su i svoje mišljenje o (ne)komercijaliziranosti hodočasničkih ruta i Santiaga de Compostele.

2.1. VJERSKI TURIZAM I HODOČAŠĆA

Prema Hegeduš i Koščak (2014), vjerski turizam moguće je definirati kao oblik turističkih kretanja kojima turisti nastoje zadovoljiti svoje religijske i duhovne potrebe te se

takav oblik turizma naziva i hodočasnički turizam. Hegeduš i Koščak (2014) prema Pirjavec i Kesar (2002) navode: „U centru zbivanja je posjet hodočasnika sakralnim objektima (crkvama, hramovima i dr.) koji na taj način putem turističke potrošnje izravno potpomažu očuvanju kulturne i povijesne baštine.“ Kod razvoja vjerskog turizma u nekoj zemlji može doći do određenih pozitivnih, ali i negativnih ekonomskih učinaka. Neki od pozitivnih ekonomskih učinaka, koje Hegeduš i Koščak (2014) navode, su rast potrošnje i javnih prihoda, otvaranje novih radnih mjesta, poticanje investicija u objekte infrastrukture te snažno podupiranje razvoja poduzetništva i trgovine, dok za negativne ekonomske učinke navode rast javnih rashoda, rast cijena proizvoda, nekretnina i usluga. Uz ekonomske učinke, koje uzrokuje razvoj vjerskog turizma, moguća je i pojava gužvi, povećane stope zagađenja, ali i veće opasnosti od terorizma.

Prema Hrvatskoj enciklopediji (URL 1) hodočašće je: „pokloničko putovanje do nekog svetog mjesta iz religioznih razloga. Kao religiozni čin, hodočašće gotovo uvijek ima obilježje zasluge u osobnom značenju. Javlja se u različitim religijama (hinduizam, islam i dr.)... Motivi su molba ili zahvala za neku milost ili tjelesnu potrebu, te duhovna okrijepa i obnova, a ciljevi svetišta svetaca, Marije i mjesta čudesnih pojava.“

Neka hodočasnička mjesta u Hrvatskoj su Marija Bistrica, Sinj, Aljmaš i Trsat, dok su neka od najpoznatijih europskih hodočasničkih mjesta Lourdes (Francuska), Fatima (Portugal), Rim (Italija) te Santiago de Compostela (Španjolska).

2.2. SANTIAGO DE COMPOSTELA

Santiago de Compostela je španjolski grad i hodočasničko središte u pokrajini A Coruña koja se nalazi unutar autonomne zajednice Galicije na sjeverozapadu Španjolske. Prema mrežnoj stranici Citypopulation.de (URL 2) procijenjeno je da grad ima nešto manje od 100 tisuća stanovnika među kojima prevladavaju muškarci. Tamo je također navedeno kako se Santiago de Compostela prostire na području od 220 kilometara kvadratnih i na nadmorskoj visini od 260 metara. Grad su krajem 10. stoljeća uništili muslimani, ali je u 11. stoljeću ponovno izgrađen i obnovljen. Stari dio grada nalazi se na UNESCO-vom popisu svjetske kulturne baštine od 1985. godine (URL 3).

Prema UNESCO-voj stranici (URL 4), hodočašća u Santiago de Compostelu su započela u 9. stoljeću kad je pustinjač po imenu Pelagije vidio tajanstvenu svjetlost kojom je bila obasjana zaboravljena rimska grobnica usred šume te se otkrilo da je to grobnica svetog Jakova Starijeg, jednog od najbližih Isusovih apostola. Nekoliko godina kasnije kad se to pročulo, ovo

mjesto je postalo poznato hodočasničko odredište te su hodočasnici diljem Europe slijedili Put svetog Jakova kako bi došli do grobnice. Sve to je uzrokovalo izgradnju i razvoj obližnjih mjesta, bolnica i crkava uz Put svetog Jakova.

Na mjestu te grobnice izgrađena je romanička katedrala svetog Jakova čija je gradnja započela 1075. godine te je ona ujedno i krajnja točka hodočasničkih ruta. Budući da je katedrala naknadno ukrašavana i proširivana, ona također ima elemente gotike, baroka, neoklasicizma te španjolskog arhitektonskog stila *plateresco* (URL 5). Stil *plateresco* karakteriziraju zamršeni i detaljni reljefni ukrasi koji se izrađuju na vanjskim dijelovima zgrada (URL 6). Katedrala i cijeli kompleks oko katedrale prostire se na oko 10000 metara kvadratnih (URL 7).

2.3. POPIS RUTA

Postoje brojne rute kojima prolaze hodočasnici kako bi došli do Santiaga de Compostele, ali ne vode sve do Santiaga de Compostele. Nekima se prolazi samo do određene točke, do koje te rute vode, a zatim se one spajaju na neku rutu koja vodi do Santiaga de Compostele, a neke nisu niti zabilježene budući da hodočasnici dolaze raznim putevima, a ne samo rutama koje su zabilježene (URL 8).

Uzevši u obzir brojnost tih hodočasničkih ruta, u ovom radu izdvojeno je trinaest hodočasničkih ruta koje će se pobliže opisati, točnije navedeni su najznačajniji gradovi kroz koje te hodočasničke rute prolaze i nekoliko činjenica o njima i njihovoj turističkoj ponudi, dužina tih ruta te još neke informacije vezane uz njih.

Prije odlaska na hodočašće, preporuča se nabaviti hodočasničko uvjerenje. Ono nije obavezno, ali uz pomoć njega može se odsjesti u mreži hostela Santiago de Compostela, za ostvarivanje popusta u muzejima, samostanima i drugim objektima, ali i za dobivanje neke od triju potvrda nakon što se stigne do Santiaga de Compostele. Postoji službeno uvjerenje koje je najbolje nabaviti, ali i neka druga koja priznaje katedrala sv. Jakova, a može se nabaviti u brojnim ustanovama odobrenim od katedrale te se obično plaća dva eura za nju. Na mjestu gdje netko započinje hodočašće, upisat će se dan kad je započelo hodočašće, ide li se pješke, na biciklu ili na konju te se tamo dobiva prvi pečat, dok se ostali mogu dobiti na raznim mjestima poput kafića, smještajnih objekata i crkvi uz hodočasničku rutu. Osoba koje prođe 100 kilometara pješice ili 200 kilometara biciklom može dobiti tri potvrde, a to su *La Compostela*,

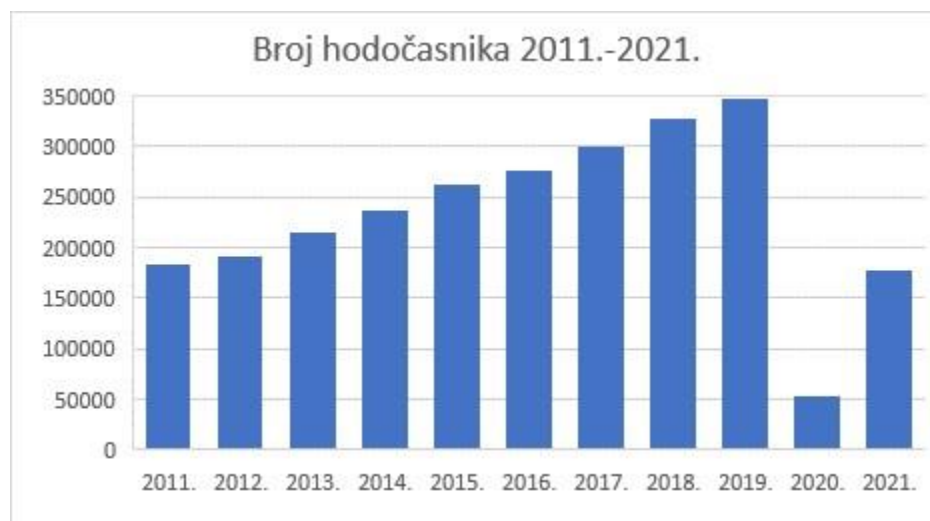

Prema podacima iz 2021. godine gotovo 180000 hodočasnika je prošlo neku hodočasničku rutu do Santiaga de Compostele, što je značajno povećanje u odnosu na 2020. godinu kad ih je bilo nešto manje od 55000. Ipak, te brojke iz 2021. tek su na polovici onih iz 2019. godine kad je bilo gotovo 350000 hodočasnika (URL 11). Prema broju hodočasnika na hodočasničkim rutama u 2021. najpopularniji je bio Camino Francés s gotovo 100000 hodočasnika, slijedi ga Camino Portugués s približno 35000 hodočasnika, a zatim su tu još Camino Ingles s oko 11000 hodočasnika, Camino Primitivo s nešto više od 10000 hodočasnika i Camino del Norte s oko 9500 hodočasnika (URL 12).

Neki od statističkih podataka iz 2021. godine, koji bi mogli biti zanimljivi, su da je omjer žena i muškaraca koji su prošli neku hodočasničku rutu gotovo podjednak, nešto više od 90 % hodočasnika su propješačili neku rutu, dok je ostatak podijeljen na one koji su išli biciklom, na konju ili čak u invalidskim kolicima. Najviše posjetitelja je starosti između 30 i 60 godina i točka u kojoj je najviše njih započelo svoje putovanje je mjesto Sarria koje se nalazi na francuskom putu (URL 13).

Prema podacima sa službene stranice *Oficinadelperegrino.com* (URL 13) napravljen je ispod priloženi grafikon kako bi se bolje vidio rast, odnosno pad broja hodočasnika u razdoblju od 2011. do 2021. godine. Na grafikonu je vidljivo kako je broj hodočasnika rastao sve do 2020. godine kad je proglašena pandemija COVID-19 te je tada broj drastično pao, ali se već sljedeće godine broj hodočasnika ponovno povećao.

Grafikon 1 Broj hodočasnika 2011.-2021.

Izvor Vlastita izrada prema podacima s mrežne stranice *Oficinadelperegrino.com* (<https://oficinadelperegrino.com/en/statistics/>) 1.8.2022.

2.3.1. CAMINO FRANCÉS

Camino Francés naziva se još i francuski put ili Put svetog Jakova te je to jedna od dužih ruta, ali je najtradicionalnija i najpopularnija hodočasnička ruta do Santiaga de Compostele.

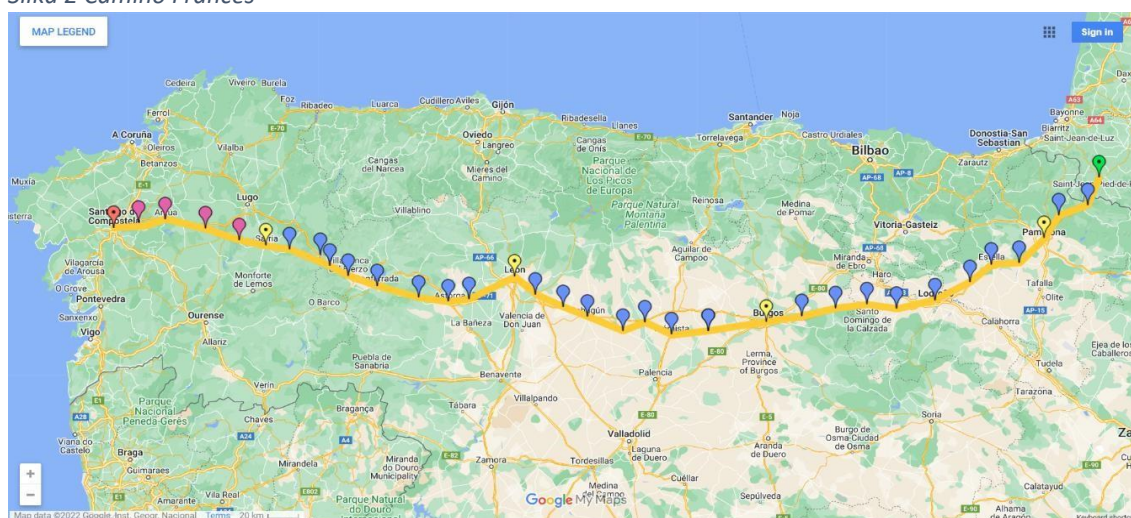
Ova hodočasnička ruta dugačka je gotovo 800 kilometara i započinje u francuskom gradu koji se nalazi blizu granice sa Španjolskom, Saint-Jean-Pied-de-Port, i ide sve do Santiaga de Compostele (URL 14). Cijeli francuski put podijeljen je u 33 etape čije duljine variraju od nekih 18 pa sve do 28 kilometara, a zahvaljujući tim etapama, hodočasnici ne moraju krenuti od Saint-Jean-Pied-de-Porta, nego mogu birati iz koje će etape krenuti ako ne žele ili ne mogu proći cijelu tu rutu (URL 15).

Neki od najvažnijih gradova kojima prolazi francuska ruta, osim početne točke Saint-Jean-Pied-de-Porta i završne točke Santiaga de Compostele, su Pamplona, Logroño, Burgos, Ponferrada i Sarria (URL 16).

Saint-Jean-Pied-de-Port je manji gradić u Francuskoj koji se nalazi nedaleko od granice sa Španjolskom te je oduvijek bio važno mjesto za trgovce i hodočasnike. U gradu se nalaze brojne turističke atrakcije koje, osim hodočasnika, posjećuju i turisti koji dođu samo u posjetu gradu. Neke od tih atrakcija su Vrata svetog Jakova koja se nalaze pod UNESCO-voim zaštitom, Citadela Saint-Jean-Pied-de-Porta s koje se pruža panoramski pogled na grad i okolicu, kamene ulice u kojima su isklesani razni simboli i tekstovi te muzej u kojem se nalaze predmeti vezani uz hodočašće (URL 17).

Na slici 2 vidljiva je cijela hodočasnička ruta kojom prolazi Camino Francés.

Slika 2 Camino Francés

Izvor

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1hU16mL9ksmPZwB3pUZyVs5M94_c&hl=en_US&ll=42.65718351559058%2C-5.115168401409912&z=8 09.08.2022.

2.3.2. CAMINO DE FINISTERRE & MUXÍA

Za razliku od ostalih hodočasničkih ruta koje vode do Santiaga de Compostele, ovo je ruta koja počinje u Santiagu de Composteli, vodi do mjesta Olveiroa gdje se može birati ide li se odmah do Muxíe ili se ide do Finisterre pa zatim do Muxíe. Ruta do Finisterre se još naziva i „Ruta do kraja svijeta“ jer su u prošlosti stanovnici Galicije mislili da je to područje kraj svijeta (URL 18).

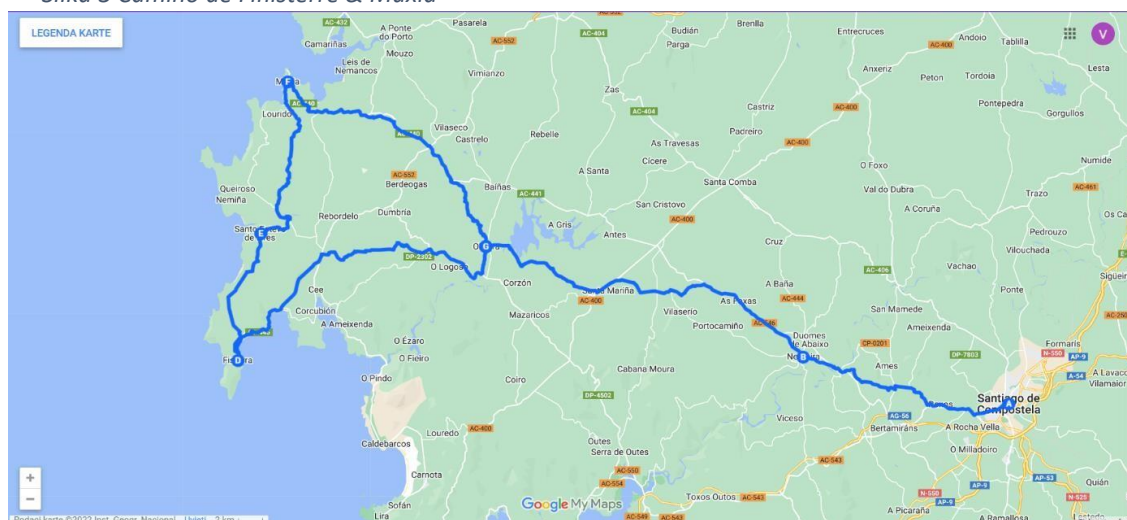
Udaljenost od Santiaga de Compostele do Finisterre iznosi nešto više od 85 kilometara, a od Finisterre do Muxíe iznosi još 28 kilometara pa kad se to zbroji, ukupna duljina te rute iznosi oko 114 kilometara. (URL 18). Ako se ide iz Santiaga odmah do Muxíe tada je ta ruta nešto kraća i iznosi oko 85 kilometara (URL 19).

Finisterre je selo čije ime potječe iz latinskog i u prijevodu znači „kraj svijeta“, a ime su mu dali Rimljani koji su smatrali da je to mjesto kraj svijeta. Osim hodočasnika koji tamo dolaze, turiste privlači ovo selo zbog stjenovitog rta na kojem se nalazi predivan svjetionik, a na samom rtu se može vidjeti i jedan od najljepših zalazaka sunca na svijetu (URL 20).

Muxía je obalno selo koje je najpoznatije po svetištu čije ime bi u prijevodu na hrvatski značilo „Djevica čamca“ (*eng. Virgin of the Boat*), a ime je dobilo po tome jer se smatra da je tamo Djevica Marija došla kamenim čamcem kako bi pomogla svetom Jakovu. Za granitno kamenje, koje se nalazi oko svetišta, smatra se da su ostaci jedra, kormila i samog čamca. Svaki od njih ima svoj naziv te se smatra da imaju ljekovite moći (URL 21).

Na slici 3 vidi se cijela hodočasnička ruta Camino de Finisterre & Muxía.

Slika 3 Camino de Finisterre & Muxía

Izvor Vlastita izrada prema podacima s mrežne stranice

<https://www.caminodesantiago.gal/ql/planifica/asrutas/camino-de-fisterre-e-muxia> 16.8.2022.

2.3.3. CAMINO ARAGONES

Camino Aragonés je kraća hodočasnička ruta koja započinje nedaleko od francuskošpanjolske granice na planinskom prijevoju Somport, a duljina te rute je oko 165 kilometara. Ta ruta je alternativa za one koji žele proći francuski put, ali ne žele početi u Saint-Jean-Piedde-Portu jer se ova hodočasnička ruta u gradu Puente la Reina završava i nastavlja se na francuski put (URL 22).

Ova hodočasnička ruta je podijeljena u 6 etapa, čije duljine variraju od 22 do 32 kilometra. Neki od gradova, kroz koje prolazi ova hodočasnička ruta, su Somport, početna točka rute, zatim Jaca i Puente la Reina, završna točka ove rute (URL 23). Iako prolazi kroz više gradova, ova ruta je jedna od tradicionalnijih jer je slabije naseljena, a to naglašava osjećaj izoliranosti i slobode te približava hodočasnike starom osjećaju puta koji prolazi kroz predivan krajolik, za razliku od nekih drugih hodočasničkih ruta koje su prepune hodočasnika. Upravo zbog te rijetke naseljenosti u središnjem dijelu ove rute, nema previše hostela za odsjesti te se zato preporučuje dobro isplanirati stajališta tijekom ove rute (URL 24).

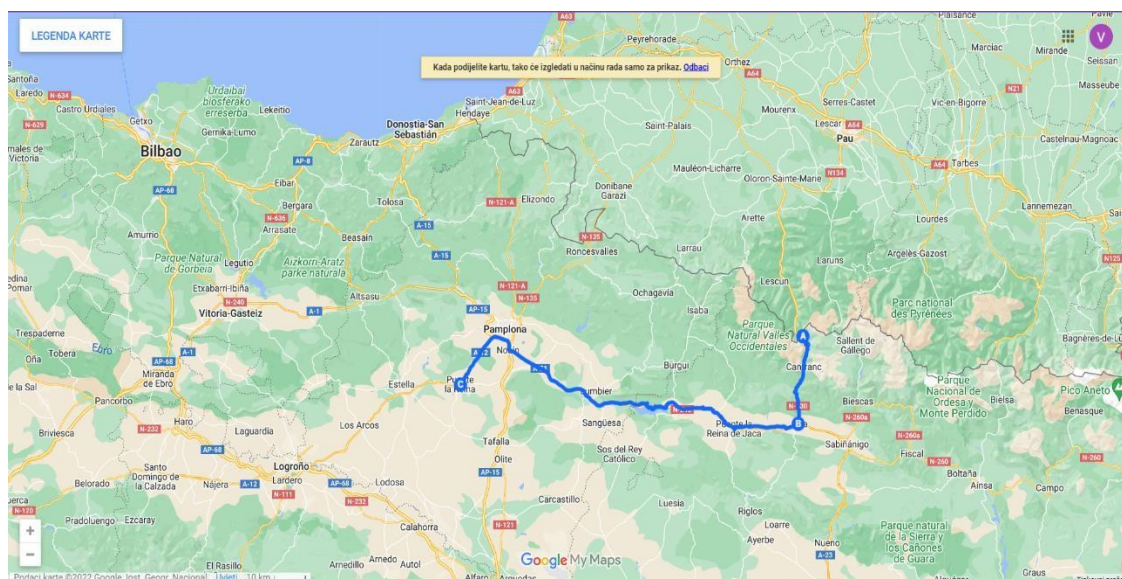
Somport je mjesto i planinski prijelaz na Pirenejima na granici Španjolske i Francuske te se nalazi na oko 1600 metara nadmorske visine. Budući da je to najlakša točka za proći preko Pireneja, hodočasnici su ju koristili još od 11. stoljeća kako bi prošli preko Pireneja i nastavili svoje hodočašće (URL 25).

Puente la Reina je grad na kojeg je jako utjecala činjenica da je dio hodočasničke rute do Santiaga de Compostele. Njegovo ime u prijevodu znači „Kraljičin most“, a povezano je s činjenicom da je kraljica Doña Mayor dala izgraditi most preko rijeke Arge te je na tom području osnovan grad (URL 26).

Na slici 4 vidljiva je hodočasnička ruta Camino Aragonesa.

Slika 4 Camino Aragones

Izvor Vlastita izrada prema podacima sa mrežne stranice <https://www.pilgrim.es/camino-aragones/> 16.8.2022.

2.3.4. LE PUY ROUTE

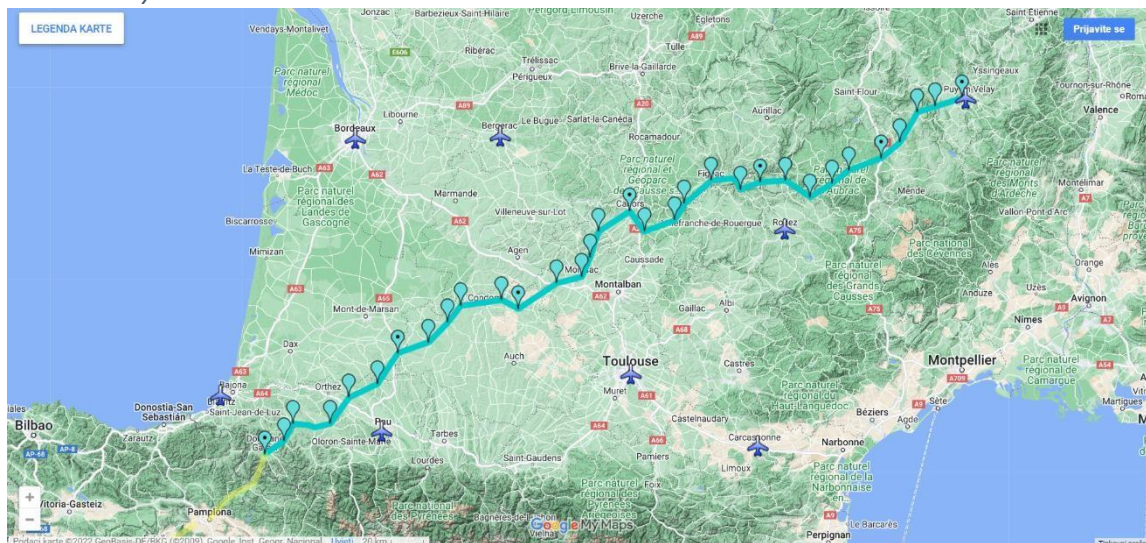
Le Puy Route je najpopularnija hodočasnička ruta u Francuskoj koja je dio Puta svetog Jakova, a duga je gotovo 740 kilometara. Ruta započinje u gradu Le Puy-en-Velay u južnoj Francuskoj i vodi do Saint-Jean-Pied-de-Porta, u kojem započinje francuski put te se nastavlja na nju (URL 27).

Osim gradova u kojima počinje i završava ova hodočasnička ruta, još neki gradovi kroz koje ona prolazi redom su Aumont-Aubrac, Conques, Cahors, Lectoure i Aire-Sur-l'Adour. Ova hodočasnička ruta podijeljena je u 6 većih etapa čije se duljine kreću od 88 do gotovo 160 kilometara (URL 28). Prilikom započinjanja hodočašća ovom rutom, hodočasnici se ujutro prije polaska okupljaju ispred katedrale Notre-Dame u Le Puy-en-Velayu kako bi dobili blagoslov. Ova ruta još uvijek uglavnom prolazi putevima kroz prirodu, nešto rjeđe kroz gradove te je poprilično brdovita, a hosteli uz nju su većinom u vlasništvu lokalnih obitelji (URL 29).

Le Puy-en-Velay je grad u južnoj Francuskoj koji se nalazi na planinskom području Središnjeg masiva te je jedno od važnijih hodočasničkih mjesta. Atrakcije kao što su već prije spomenuta katedrala Notre-Dame te Hôtel-Dieu, nalaze se na UNESCO-vom Popisu svjetske kulturne baštine (URL 30).

Na slici 5 prikazana je ruta kojom prolazi hodočasnička ruta Le Puy Route.

Slika 5 Le Puy Route

Izvor

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1jUdnYFluJsgHT_nEDDIEuUaXN4A&ie=UTF8&t=p&oe=UTF8&msa=0&ll=44.100603990482256%2C1.0885307853581594&z=8/ 10.8.2022.

2.3.5. CAMÍ DE SANT JAUME

Camí de Sant Jaume je ustvari skupina hodočasničkih ruta koje prolaze Katalonijom i dio su mreže Puteva svetog Jakova. Ove rute imaju veoma mali broj hodočasnika te se smatra da bi katalonske udruge trebale pokušati integrirati ove rute i pridružiti ih uspjesima ostalih ruta. Budući da je ovo skupina hodočasničkih ruta i ne postoji jedna glavna ruta, hodočašće se može započeti u bilo kojem gradu te nastaviti na neku od hodočasničkih ruta koje vode do Santiaga de Compostele. Neki od gradova u kojima se može započeti su Girona, Lleida, Barcelona i Tarragona, ali i mnogi drugi (URL 31).

Lleida kao grad ima dugu povijest te su mnoge civilizacije tamo ostavile svoje tragove. Neki od tih tragova su građevine, kao što je primjerice katedrala Nuestra Señora de la Asunción koja je izgrađena na povišenom mjestu te je simbol grada, a tu su i dvorac Gardeny te dvorac La Suda. Osim kulturnih spomenika, grad je poznat i po svojim prirodnim ljepotama te po tome što se tamo može baviti raznim aktivnim oblicima sporta, kao što su planinarenje i skijanje (URL 32).

Barcelona je među najpopularnijim turističkim destinacijama Španjolske pa tako nudi i raznovrsne aktivnosti kojima se turisti mogu baviti i atrakcije koje mogu posjetiti. Tamo se mogu vidjeti sve novosti iz svijeta mode kao i inovativne građevine i trgovine, ali se također mogu vidjeti i tradicionalne trgovine te atrakcije. Među tim atrakcijama su bazilika Sagrada

Familia, park Güell, Piccasov muzej, ulica La Rambla i stadion nogometnog kluba Barcelone (URL 33).

Na slici 6 vidljive su neke od hodočasničkih ruta koje prolaze Katalonijom.

Slika 6 Rute Cami de Sant Jaume

Izvor

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Els_camins_catalans_de_Sant_Jaume.png

27.5.2022.

2.3.6. CAMINO DE MADRID

Camino de Madrid je hodočasnička ruta koja kreće iz glavnog grada Španjolske, Madrida, i ide sve do grada koji se zove Sahagún, gdje se spaja na francuski put i njome se na kraju dolazi do Santiaga de Compostele. Ukupna duljina te rute je nešto više od 320 kilometara, a sama ruta je podijeljena u 13 etapa, čije duljine variraju od nekih 19 pa sve do 34 kilometara.

(URL 34).

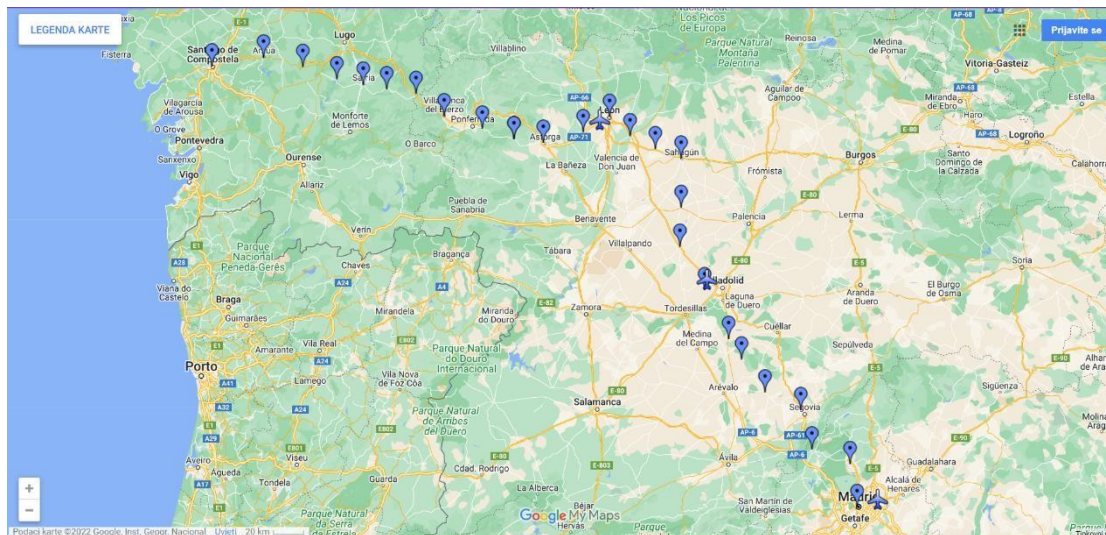
Tu hodočasničku rutu osnovala je udruga po imenu „Amigos de los Caminos de Santiago de Madrid“ upravo za one osobe koje žive u središnjoj Španjolskoj, a žele hodočastiti do Santiaga de Compostele. Ova hodočasnička ruta uglavnom prolazi po pješačkim stazama, osim u rijetkim slučajevima kad se prolazi po asfaltiranim cestama ili stazama (URL 35). Neki od gradova kroz koje prolazi ova ruta, osim Madrida gdje započinje, su Segovia, Coca, Valladolid, Alcazarén te, posljednji, Sahagún (URL 34).

Madrid se prvi put spominje 865. godine pa je vidljivo da ima dugu povijest, ali i mnoge tragove koje su kroz povijest ostavili narodi koji su tamo živjeli, a ti tragovi su danas turističke atrakcije ili su turističke atrakcije posvećene određenim dijelovima povijesti, poput muzeja

Prado u kojem su određene prostorije posvećene srednjovjekovnoj i renesansnoj umjetnosti. S druge strane, grad se svakodnevno razvija pa ima i svoju suvremenu stranu i atrakcije poput Wanda Metropolitan, nogometnog stadiona Atletico Madrida i Muzeja iluzija (URL 36).

Na slici 7 prikazana je hodočasnička ruta Camino de Madrid.

Slika 7 Camino de Madrid

Izvor

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1b38v67kmR_k6Ztwuj8oAcnBrFFs&ie=UTF8&oe=UTF8&msa=0&ll=41.7333614021823%2C-5.868897624562912&z=8 10.8.2022.

2.3.7. CAMINO INGLES

Camino Ingles je jedna od povijesnih hodočasničkih ruta Puteva sv. Jakova kojom su uglavnom prolazili hodočasnici iz sjeverne Europe, posebice iz Velike Britanije i Irske. Ova hodočasnička ruta ima dvije točke iz kojih se može započeti hodočašće, a to su lučki gradovi A Coruña i Ferrol (URL 37). Ova hodočasnička ruta, iz kojeg god grada da se kreće, je nešto kraća pa ako se kreće iz Ferrola, dužina rute iznosi oko 115 kilometara, a ako se kreće iz A Coruñe, tada je ruta još kraća te njezina duljina iznosi nešto više od 70 kilometara (URL 38). Budući da za dobivanje hodočasničkog uvjerenja treba propješačiti barem 100 kilometara, potrebno je krenuti iz Ferrola s obzirom na to da je ta ruta dovoljno duga kako bi se to uvjerenje moglo dobiti (URL 39).

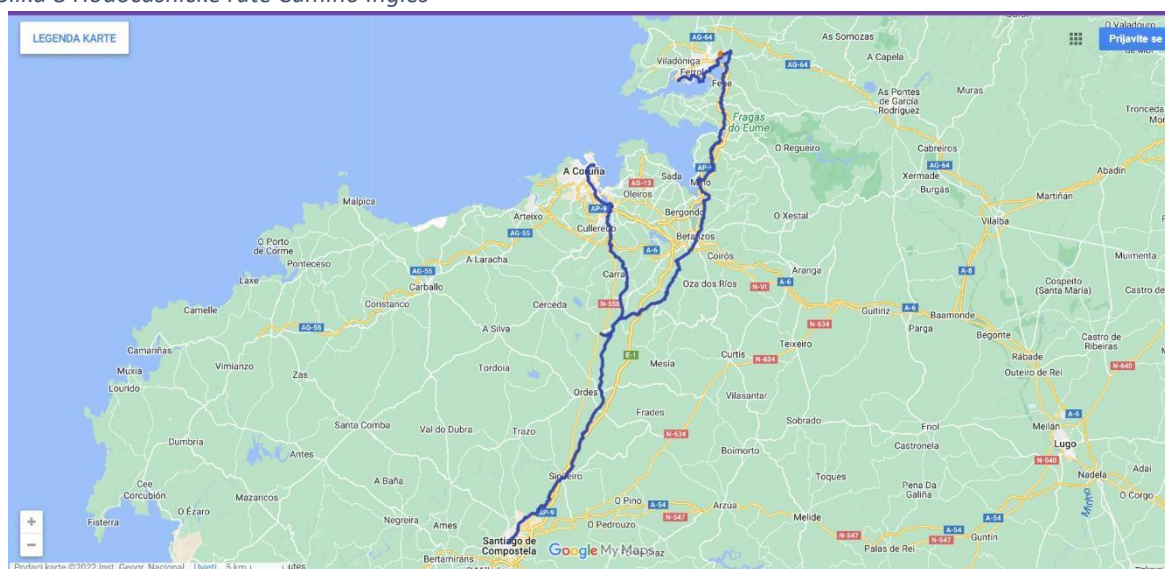
Neki od glavnih gradova, kojima se prolazi na ovoj hodočasničkoj ruti, uz A Coruñu ili Ferrol, ovisno iz kojeg se kreće, su Bruma i Sigüeiro. Na ovoj hodočasničkoj ruti tijekom ljeta može se odsjesti samo u 5 hostela koji su namijenjeni za hodočasnike pa se zato preporuča unaprijed rezervirati smještaj ili koristiti privatni smještaj (URL 39).

A Coruña je grad koji privlači turiste ljepotom svojih atrakcija, bilo da žele naučiti nešto o povijesti i kulturi grada ili žele vidjeti suvremene atrakcije. Za one željne povijesti, tu je primjerice glavni trg pod imenom Plaza de María Pita ili Arheološki muzej, a za one koji preferiraju suvremene atrakcije tu je primjerice Muzej znanosti, ali i brojni drugi muzeji koji se mogu posjetiti u gradu (URL 40).

Ferrol nudi raznolike mogućnosti posjetiteljima, od uživanja na plažama ili u prirodi pa sve do raznih kulturnih znamenitosti, a hodočasnici su dobrodošli u gradu te ih se također potiče da započnu svoje hodočašće baš u Ferrolu. Neke atrakcije, koje posjetitelji mogu vidjeti, su kvart Magdalena sa svojim modernističkim građevinama, put ulične umjetnosti Las Meninas de Canido ili manifestacija Sveti tjedan (URL 41).

Na slici 8 vidljiva je hodočasnička ruta Camino Ingles.

Slika 8 Hodočasničke rute Camino Ingles

Izvor

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1bCjIPNMLbmkOAoxRqI79WczcJKZu2_OR&ll=43.20245049526308%2C-8.379854793359371&z=10 10.8.2022.

2.3.8. CAMINO PRIMITIVO

Camino Primitivo naziva se još i „*Original Camino*“ te je to najstarija hodočasnička ruta koja vodi do Santiaga de Compostele. Prvi hodočasnik koji je prošao ovu rutu bio je kralj Alfonso II. kako bi potvrdio da su ostaci, koji su pronađeni u grobnici kod Santiaga de Compostele, zaista pripadali svetom Jakovu Starijem. Kraljevo putovanje nadahnulo je ostale hodočasnike da tim putem prolaze do Santiaga de Compostele (URL 42).

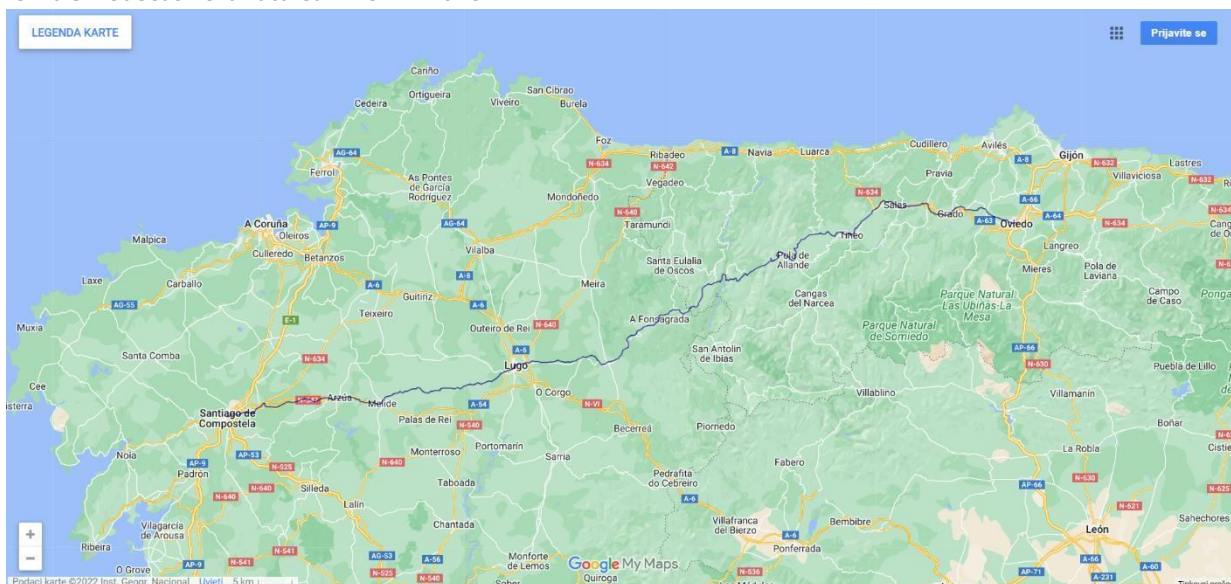
Ova hodočasnička ruta je jedna od težih zbog znatnih uspona koji se nalaze na putu i nekim dijelovima rute koji za vrijeme kiše mogu postati poprilično muljeviti i tako otežati prolazak. Camino Primitivo započinje u gradu Oviedo i dugačak je oko 320 kilometara i

podijeljen je u 14 etapa čije duljine variraju od 18 do 30 kilometara. Nedostatak ove rute je činjenica da nedostaje smještajnih objekata, točnije hostela, gdje bi hodočasnici mogli odsjesti tijekom svog puta. Neki od gradova, kroz koje ova hodočasnička ruta prolazi, osim Ovieda, su Tineo, Lugo i Ferreira (URL 43).

U Oviedu se nalazi povijesna četvrt namijenjena pješacima u kojoj postoji šetnica prepuna kipova koji se nalaze na važnim povijesnim mjestima. Osim šetnice, postoje i trгови s kafićima gdje se može odmoriti. Uz tu šetnicu, u Oviedu se može vidjeti i katedrala, Arheološki muzej, zgrada Gradske vijećnice i još brojni trгови, muzeji, crkve i ostale atrakcije (URL 44).

Na slici 9 vidljiva je hodočasnička ruta Camino Primitivo.

Slika 9 Hodočasnička ruta Camino Primitivo

Izvor <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1XWYHNRj75tEB-4s8mA9X9M72d4&ll=43.17604068787426%2C-7.191776100959245&z=9> 10.8.2022.

2.3.9. CAMINO PORTUGUÉS

Camino Portugués je neka vrsta alternative francuskom putu za one koji žele doživjeti ruralno iskustvo na Putu svetog Jakova. Ovisno o hodočasniku, ova hodočasnička ruta može započeti u Portu ili Lisabonu, ali i bilo koje drugom gradu na ovoj ruti, zatim ide prema obali Atlantskog oceana i uz obalu se kreće na sjever prema Santiagu de Composteli (URL 45).

Glavne početne točke na toj hodočasničkoj ruti su Lisabon, Porto i Tui. Ako se kreće iz Lisabona hodočasnička ruta je duljine oko 610 kilometara, duljina hodočasničke rute iz Porta iznosi oko 240 kilometara, dok je hodočasnička ruta koja kreće i Tuia najkraća te njezina duljina iznosi oko 120 kilometara. Te rute su mirnije od francuskog puta, iako su među

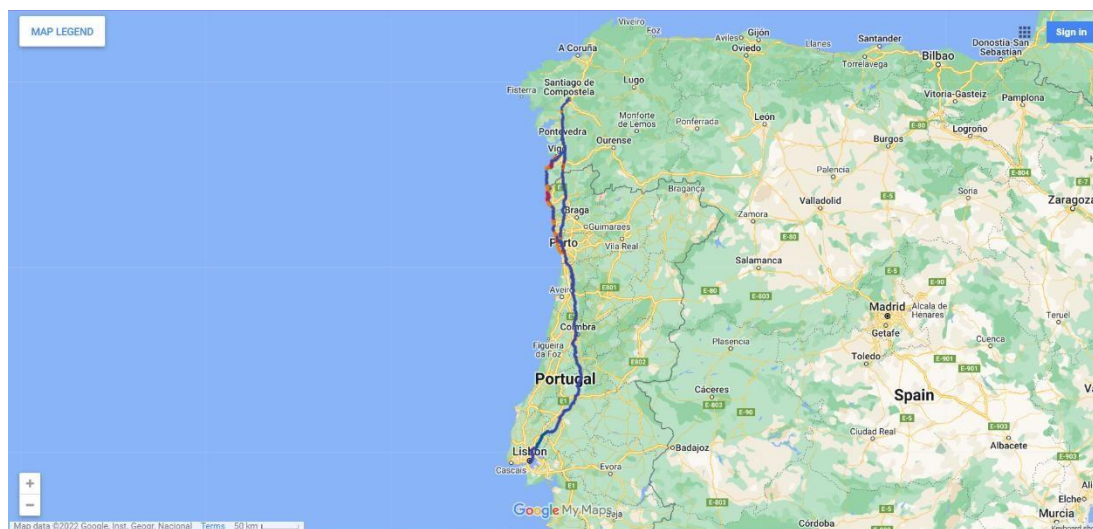
najpopularnijim hodočasničkim rutama koje vode do Santiaga de Compostele te su jedine rute, osim sjevernog puta, koje idu uz obalu (URL 46). Neki od gradova koji se nalaze na ovoj hodočasničkoj ruti, ako se počinje u Lisabonu, su Santarem, Coimbra, Porto i Tui (URL 47).

Porto je grad svjetske baštine, a osim po kulturnoj baštini, poznat je i po istoimenom vinu koje se konzumira diljem svijeta. To vino, kao i brojna druga, proizvodi se u vinogradima koji se nalaze u dolini rijeke Douro. Što se tiče kulturne baštine, tamo se mogu posjetiti katedrala ili crkva São Francisco, a neki primjeri suvremenih građevina su Casa da Música ili Muzej suvremene umjetnosti Serralves (URL 48).

Lisabon je glavni grad Portugala, a na njega su tijekom povijesti utjecale brojne kulture. U njemu se također mogu vidjeti raznolika kulturna i povijesna baština kao što je najpoznatiji Trgovački trg, toranj Belem ili palača na Popisu svjetske kulturne baštine u Sintri koja se nalazi nedaleko od Lisabona. Osim spomenika, mogu se vidjeti i razni parkovi te plaže na obali (URL 49).

Na slici 10 vidljiva je hodočasnička ruta kojom prolazi Camino Portugués.

Slika 10 Camino Portugués

Izvor

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1UWvZ3tZ9pMSoExfy8sIK7ZZIBGw&hl=en_US&ll=40.9275405255239%2C-8.63343571875&z=7 10.8.2022.

2.3.10. TUNNEL ROUTE

Tunnel Route naziva se još i Camino Vasco te ne vodi direktno do Santiaga de Compostele, nego se spaja na francuski put i njime se tada dolazi do Santiaga de Compostele. Ova hodočasnička ruta nije tako popularna zbog udaljenosti do Santiaga de Compostele, a i

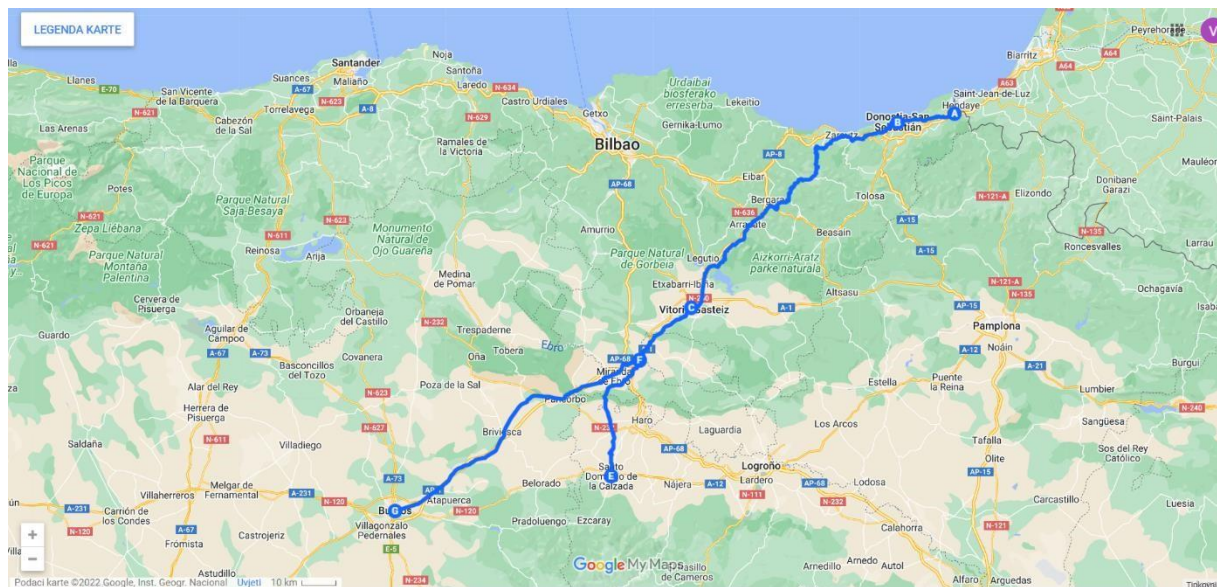
nedaleko se nalazi Camino del Norte koji je na neki način alternativa ovoj hodočasničkoj ruti (URL 50).

Ova hodočasnička ruta započinje u gradu Irún, koji se nalazi nedaleko od granice s Francuskom, a može završiti u jednom od sljedećih dvaju gradova, a to su Santo Domingo de la Calzada i Burgos. U kojem god gradu da se završi ruta, dalje se ide francuskim putem, a jedina razlika u tome gdje će se završiti ta hodočasnička ruta je duljina same rute. Ako se ova hodočasnička ruta završi u Santo Domingo de la Calzadi, tada je ruta duga oko 200 kilometara, a ako se završi u Burgosu tada duljina rute iznosi oko 250 kilometara. Neki od gradova kojima se prolazi na ovoj hodočasničkoj ruti, osim gore već spomenutima, su Tolosa, La Puebla de Arganzón i Briviesca (URL 51).

Irún je grad star više od 2000 godina te su se tamo u prošlosti odvijale brojne bitke koje su uništile dio baštine tog grada. Unatoč tome, još uvijek postoje brojni spomenici koji se mogu posjetiti, poput kapelice Svete Elene ili crkve El Juncal. Tu su i muzej Oissao Roman, casino ili mjesto La Vinoteka gdje se može nešto prigristi i popiti (URL 52).

Na slici 11 vidljiva je hodočasnička ruta Tunnel Route.

Slika 11 Tunnel Route

Izvor Vlastita izrada prema podacima sa mrežne stranice <https://www.csj.org.uk/tunnel-route> 16.8.2022.

2.3.11. VIA DE LA PLATA

Via de la Plata naziva se još i Silver Way ili Camino Mozárabe te se proteže kroz Španjolsku od Seville, koja se nalazi u južnom dijelu Španjolske, do Santiaga de Compostele

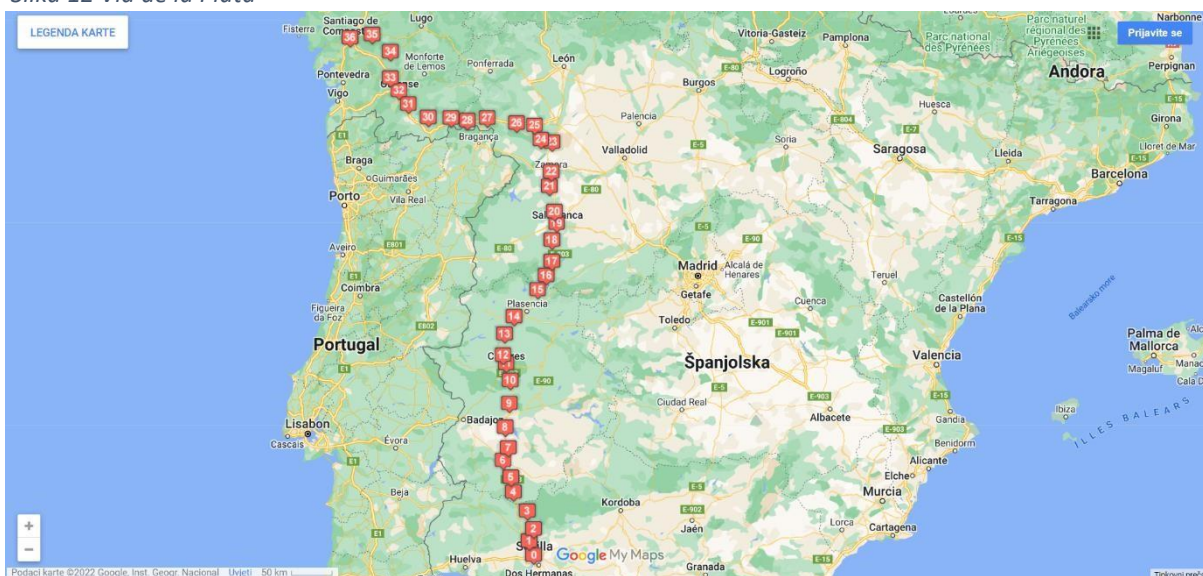
na sjeverozapadu (URL 53). To je najduža hodočasnička ruta u Španjolskoj te prati staru rimsku cestu koja vodi do rudnika metala na sjeveru Španjolske, ali naziv Silver Way nema nikakve veze s tim. Smatra se da je naziv dobila prema latinskoj riječi *platea*, koja u prijevodu na hrvatski znači „široka cesta“ (URL 54).

Budući da ova hodočasnička ruta nije tako popularna kao neke druge, na njoj ima manje hodočasnika pa je zbog toga pogodna za sve one koji žele nešto usamljenije hodočašće. Via de la Plata dugačka je oko 1000 kilometara, ako se ide od Seville do Santiaga de Compostele, ali može se početi u bilo kojoj točki na ruti te se može i ići do francuskog puta pa zatim njime do Santiaga (URL 55).

Sevilla se nalazi na jugu Španjolske i ona je grad s najvećim povijesnim središtem u Europi. Tamo se može vidjeti utjecaj arapske kulture u prošlosti, a smatra se i mjestom gdje je nastao poznat ples *flamenco*. Neke znamenitosti koji se tamo mogu vidjeti su Kraljevska palača, katedrala ili Zlatni toranj (URL 56).

Na slici 12 vidljiva je hodočasnička ruta Via de la Plata, a mogu se vidjeti i neki gradovi kojima ona prolazi kao što su Mérida, Salamanca, Puebla de Sanabria i Ourense.

Slika 12 Via de la Plata

Izvor

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=16t8sqb1sxjNd_noqkmpnMjjacr8&ie=UTF8&source=embed&oe=UTF8&msa=0&ll=40.22498296580151%2C-4.926751970833498&z=7 10.8.2022.

2.3.12. CAMINO DEL SALVADOR

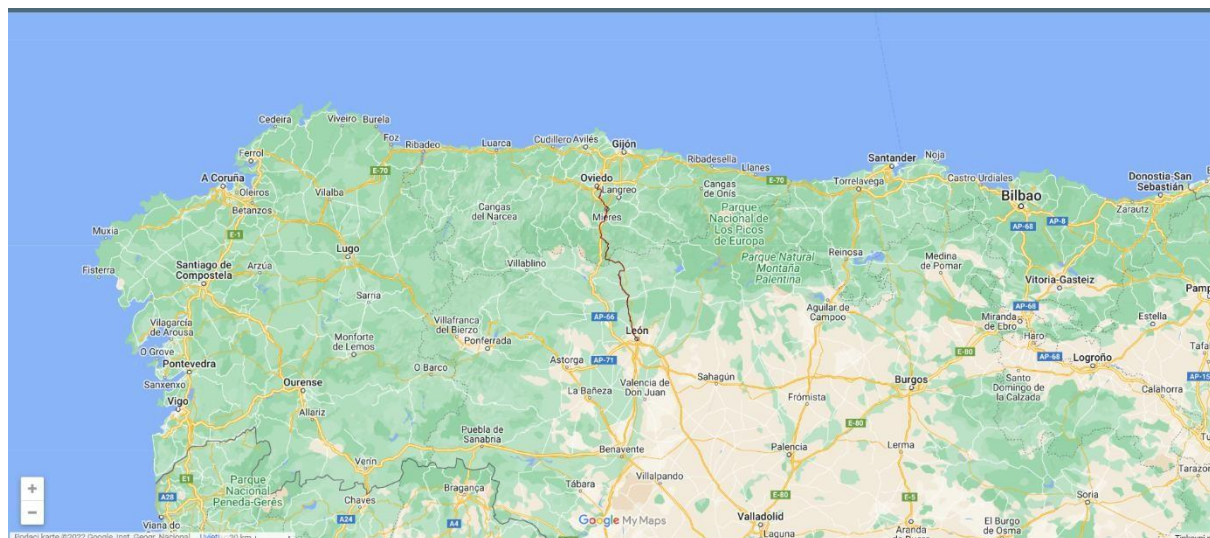
Camino del Salvador je hodočasnička ruta koja ne vodi direktno do Santiaga de Compostele, već povezuje dvije hodočasničke rute, a to su francuski put i Camino Primitivo. Ova ruta kreće u gradu León, koji se nalazi na francuskom putu i vodi do Ovieda, koji se nalazi

na Camino Primitivu. Uobičajeno je da se krene francuskom rutom do Leóna, zatim se ide Camino del Salvadorom do Ovieda i onda se nastavlja Camino Primitivom do Santiaga de Compostele, ali može se i početi na Camino Primitivu pa zatim proći Camino del Salvador i do Santiaga de Compostele nastaviti francuskim putem, ovisno o pojedincu. Camino del Salvador dugačak je oko 125 kilometara te prolazi uglavnom planinskim područjem pa je zato nešto zahtjevnija od ostalih. Neki od gradova kojima prolazi ova ruta su La Robla i La Pola de Gordón (URL 57).

Grad León nalazi se u istoimenoj regiji i u njemu se nalaze brojni povijesni spomenici vrijedni posjeta. Među njima su gotička katedrala, Casa Botines koju je dizajnirao Gaudi ili bazilika San Isidoro. Grad je živ i preko noći pa se tako u starom dijelu grada zvanom Barrio Húmedo mogu posjetiti razni barovi u kojima se može nešto prigristi (URL 58).

Na slici 13 vidljiva je hodočasnička ruta Camino del Salvador.

Slika 13 Camino del Salvador

Izvor

<https://www.google.com/maps/d/embed?mid=15mhFhINMe00TCVXqoJX4swJ0zY&msa=0&output=embed&ll=43.02320814264509%2C-5.671151081496774&z=8> 10.8.2022.

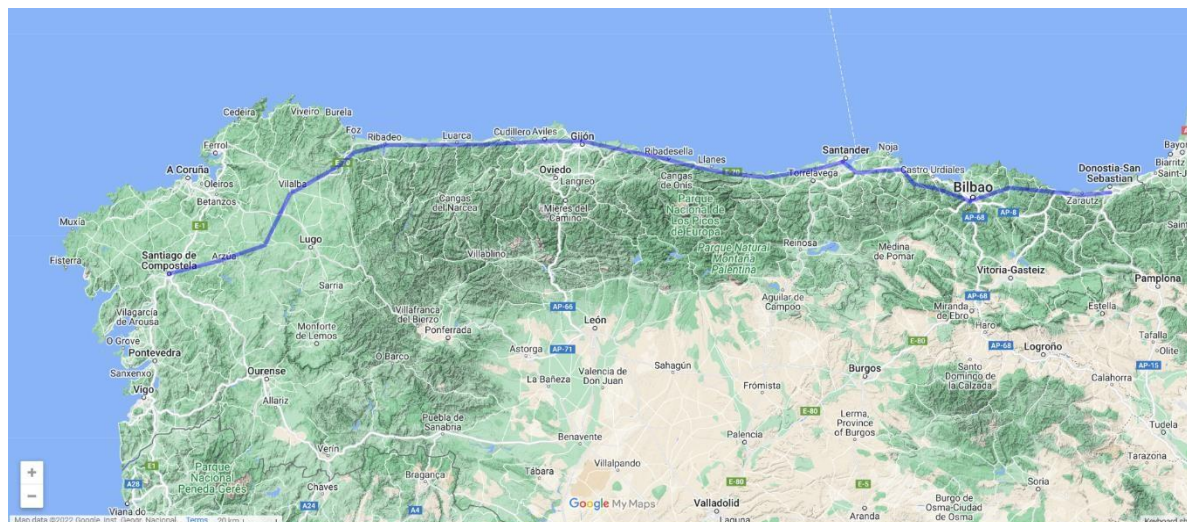
2.3.13. CAMINO DEL NORTE

Camino del Norte hodočasnička je ruta koje je svoje ime dobila po tome što ide uz sjevernu obalu Španjolske do Santiaga de Compostele te se naziva još i „Camino de la Costa“. Camino del Norte je druga najduža hodočasnička ruta u Španjolskoj, prva je prije spomenuta Via de la Plata te njezina duljina iznosi oko 820 kilometara. Ova hodočasnička ruta započinje u gradu po imenu Irún i uz obalu vodi do Santiaga de Compostele (URL 59).

Iako je službena početna točka Irún, kao i kod svih ostalih hodočasničkih ruta, svatko može započeti u točki u kojoj želi, a u jednoj točki čak mogu nastaviti Camino Primitivom do Santiaga de Compostele, ako ne žele nastaviti ovom hodočasničkom rutom. Ova ruta je i najzahtjevnija hodočasnička ruta zbog klime i terena kojim se prolazi (URL 59).

Na slici 14 vidljiva je hodočasnička ruta Camino del Norte i neki gradovi kojima ona prolazi kao što su Bilbao, Santander, Gijón i Baamonde.

Slika 14 Camino del Norte

Izvor

https://www.google.com/maps/d/embed?mid=1ica_dp1iYuXvYjgbqH0vQV4OZQ&msa=0&hl=en&ie=UTF8&t=p&ll=43.04040178102419%2C-5.451876557806518&spn=5.442255%2C13.381348&z=8&output=embed
10.8.2022.

3. PUTOPISNA LITERATURA O HODOČAŠĆU

Postoji brojna putopisna literatura vezana uz temu hodočasničkih ruta koje su dio Puteva svetog Jakova čiji su autori strani, ali postoji i velik broj onih djela čiji su autori hrvatski. Svako to djelo je drugačije jer svaka osoba drugačije doživi svoje putovanje i doživi različita iskustva i dogodovštine tijekom svojeg hodočašća, a razlikuju se i po razlogu iz kojeg su krenuli na takvo putovanje.

Izdvojena su tri djela vezana uz ovu temu koja će se ukratko analizirati, a ta djela su: „Svjetonik duše“, autora Jure Ćurkovića, „Camino hodanjem do Santiaga“, autora Tončija Tončea (pravo ime Tomislav Jović) te „Camino de Santiago“, autora Ivana Kapetanovića.

Prvo djelo je „Svjetonik duše“, autora Jure Ćurkovića. Ovaj autor je sa svojom ženom Renatom prošao francuski put počevši u Saint-Jean-Pied-de-Portu. Na putovanje je krenuo 26. travnja 2014. godine te mu je trebao 21 dan da prođe tu rutu te su mu trebala još četiri dana da

od Santiaga ode do Finisterre i zatim do Muxie. U ovom djelu, za razliku od sljedeća dva, slike koje su prikazane nalaze se na samom kraju knjige, ali također prikazuju mjesta kuda je autor prošao i atrakcije koje je vidio potvrde o hodočašću koje je dobio te fotografije hodočasničkog uvjerenja i na kojima se mogu vidjeti svi pečati koje je autor prikupio. Djelo je pisano po danima trajanja putovanja te svaki dan predstavlja jedno poglavlje, a svaki dan je detaljno opisan, neki više neki manje te je navedeno kakvo je vrijeme bilo, kuda je autor prošao, opisi nekih naselja koje je vidio, što je vidio, kako se osjećao te ljudi koje je susretao. U nekim dijelovima autor opisuje svoja razmišljanja tijekom hodočašća pa, primjerice, u poglavlju po imenu „Drugi dan“ opisuje svoje razmatranje o značenju vjerovanja i vjere. Uz to, autor navodi i svoje asocijacije na Bibliju, kao i neke citate, od kojih su neki vezani uz Bibliju, a neki nisu (Ćurković, J. 2015).

Sljedeće djelo je „Camino hodanjem do Santiaga“, autora Tončija Tonče. U ovom djelu autor također prolazi francuski put i kreće sam na hodočašće, ali tijekom hodočašća susreće mnoštvo osoba koje mu prave društvo i s kojima prolazi određene dijelove hodočasničkih ruta. Ova knjiga nije pisana po danima nego je podijeljena u poglavlja čiji su nazivi povezani s doživljajima ili osobama koje je autor sreo u tom poglavlju pa tako su tako neka od poglavlja nazvana „Produži dalje“, „Ekipa na okupu“, „Horizonti Mesete“ i „Lijepa neznanka“ te se na mnogim mjestima nalaze slike s hodočašća. Sve te doživljaje autor u nekim dijelovima povezuje s doživljajima i sjećanjima iz prošlosti pa tako na kraju knjige spominje i svoje putovanje na Himalaju. Autor je svoje hodočašće započeo 4. lipnja 2016. te je do kraja mjeseca završio svoje hodočašće, a na takav poduhvat odlučio se kad je osjetio da je takvo hodočašće nastavak ostvarenja njegovog zavjeta kojeg je dao kada mu je žena bila u kritičnom stanju te je jedva preživjela. On je u jednom trenutku bio u kapelici unutar bolnice i molio se za ženino ozdravljenje te je dao zavjet da će učiniti dva djela te ih posvetiti ljudima, a kad je nakon nekog vremena na misi čuo svećenika kako spominje hodočašće do Santiaga de Compostele, osjetio je da mora to proći (Tončo, T. 2017).

Posljednje djelo je „Camino de Santiago“, autora Ivana Kapetanovića. Ovo djelo je drugačije od druga dva jer tu autor ne kreće iz Saint-Jean-Pied-de-Porta, iako dolazi do njega i nakon toga nastavlja francuskim putem, već je autor krenuo iz malog mjesta po imenu Lećevica, koje se nalazi u Splitsko-dalmatinskoj županiji te je sa svojim prijateljem Antonom propješačio ukupno gotovo 3000 kilometara do Santiaga de Compostele i zatim do Finisterre.

Na hodočašće se odlučio iz vjerskih razloga, kako bi ispunio svoj zavjet i zahvalio Gospodinu na svim darovima i milostima. Putovanje je započeo 14. ožujka 2015. godine, a za cijeli taj poduhvat bila su mu potrebna 83 dana, s time da je gotovo svaki dan prolazio minimalno 30 kilometara. Bilo je dana kad bi prošao dvadesetak kilometara, a bilo je i dana kad je prolazio po 50 kilometara. Na leđima je svakodnevno nosio ruksak čija je težina varirala između 12 i 14 kilograma. U ruksaku je, među ostalim stvarima poput opreme, odjeće, obuće i raznih drugih potrepština, bila i deblja bilježnica u kojoj je vodio dnevnik tijekom hodočašća. Ta bilježnica mu je zasigurno pomogla u pisanju ove knjige. U knjizi su dan po dan opisani njegovi doživljaji, dogodovštine, ljudi koje je susreo, ali i vremenski uvjeti. Ti opisi nisu preopširni, uglavnom su u njima opisani najvažniji događaji i zapažanja autora te mjesta koja je prošao taj dan. Puno je više slika s hodočašća koje prikazuju ljude koje je autor susreo, mjesta i građevine koje je vidio te je prikazana karta na kojoj se vidi kojom rutom se kretao. Na kraju su priložene i slike potvrda koje je autor dobio na svom hodočašću (Kapetanović, I. 2017).

4. ISKUSTVA I DOŽIVLJAJI HODOČASNIKA IZ HRVATSKE

U svrhu istraživanja i prikupljanja primarnih informacija za ovaj završni rad korištena je metoda dubinskog intervjua kojom je intervjuirano petero osoba koje su prošle jednu ili više hodočasničkih ruta koje su dio Puteva svetog Jakova. Tim osobama postavljeno je devet pitanja koja su navedena u podsjetniku za dubinski intervju, koji se nalazi na kraju ovog rada u Prilozima.

Osobe koje su intervjuirane su: Marijana Žnidarec iz Zagreba, Vesna Stunković iz Šenkovca (Čakovec), Gordana Malić koja je rodom iz Međimurja, ali trenutno živi u Metkoviću, Daniela Kontić iz Dalmacije te Nenad Šajnović iz Zasadbrega (Čakovec).

Svaka osoba je imala drugačiji razlog iz kojeg se odlučila na ovakvo putovanje pa je tako Marijana duže vrijeme imala želju proći neku od hodočasničkih ruta Puteva svetog Jakova koja se pojavila kad je pročitala knjigu Paula Coelhe po imenu „Hodočašće“. Nakon dužeg vremena razmišljanja i želje za takvim putovanjem, odlučila je 2014. godine da će sljedećih pet godina štedjeti za takvo putovanje i da 2019. kreće na hodočašće te je tako i bilo. U lipnju 2019. kupila je avionsku kartu i započela svoju avanturu. Vesna se odlučila na putovanje nakon što je pogledala film „The Way“ jer joj se učinilo privlačno pa je došla na ideju da učini nešto takvo. Nakon toga je razgovarala s mužem i odlučili su pokušati proći neku hodočasničku rutu. Gordana kaže kako je dugo vremena znala za te hodočasničke rute, ali ju je nekako najviše

potaknula znatiželja da vidi može li ona to proći jer nikad nije pokušala nešto tako. Njezina prijateljica je također željela to proći pa ju je i ona potaknula, a bili su tu i vjerski razlozi te želja za upoznavanjem nove kulture i krajeva. Daniela je za Santiago de Compostelu prvi puta čula 2014. godine te je sljedeće godine, usred ne tako sretnih životnih okolnosti, detaljnije proučila kakvo je zapravo to hodočašće do Santiaga te na kraju odlučila da će otići na hodočašće zbog sebe, kako bi si uzela vremena za razmišljanje i donošenje daljnjih odluka u životu. Nenad je također 2014. godine čuo za ova hodočašća, kad je zbog smrtnog slučaja u obitelji počeo gledati drugačije na život i na njegovu prolaznost. Nakon što je pogledao film po imenu „The Way“, odlučio je istražiti postoji li to u stvarnosti i kad je vidio da postoji rekao je kako je jednostavno osjetio poziv i da je morao to proći.

Marijana se 2019. godine odlučila za francuski put te je od Santiaga do Compostele produžila do Finisterre, dok je 2021. godine prošla Camino Primitivo, a planira i ove 2022. godine otići na Camino Portugués s početnom točkom u Portu. Gordana je prošla francuski put u kolovozu 2021. te je također otišla do Finisterre i Muxie, a ove 2022. godine planira proći i Camino Portugués sa svojom kćeri. Vesna je prvo prošla Camino Portugués 2017. godine, i to od Porta do Santiaga de Compostele, 2019. je prošla Camino Primitivo te je tada i nakon dolaska u Santiago, produžila do Finisterre, a 2021. je prošla francuski put. Daniela je 2016. godine također prošla francuski put, a 2019. je išla od Santiaga de Compostele do Muxie i zatim do Finisterre. Nenad je prošao samo francuski put na koji je krenuo u lipnju 2018.

Što se tiče organizacije putovanja, sve osobe koje su intervjuirane u potpunosti su same organizirale svoje putovanje od početka pa do kraja, bez ikakve pomoći turističkih agencija ili bilo kojih drugih sličnih organizacija. Također su se svi složili da je najbolje ići sam ili s eventualno jednim partnerom ili partnericom jer kada ide više ljudi, svakoga zanima nešto drugo pa to često ispadne loše, a tu je i činjenica da ne žele svi potrošiti istu količinu novca na, primjerice smještaj ili hranu i slične stvari pa je tako i svaka osoba koja je, primjerice prošla francuski put, potrošila različite količine novca na svoje hodočašće.

Marijana se za francuski put odlučila jer joj je ta hodočasnička ruta tada bila najpoznatija i na neki način najsigurnija jer njome prolazi najviše hodočasnika te ima mnoštvo popratnih sadržaja i objekata. Camino Primitivo joj je bio zanimljiviji jer ima brojne uzbrdice i nizbrdice, s obzirom na to da je francuski put poprilično ravan te, iako su priroda i krajolik predivni, s druge strane su joj na neki način bili monotoni, sve dok nije prošla Camino Primitivo i shvatila da joj je ipak francuska ruta bila vizurom i duhovno ljepša. Gordana se odlučila za francuski put jer je ta najpopularnija, ali u početku nije poznavala ostale rute kojima se može hodočastiti

do Santiaga de Compostele. Također, bila je sigurna da francuski put ima najviše smještajnih objekata te da je to najrazrađenija ruta što se tiče popratnih sadržaja koji bi mogli zatrebati hodočasnicima pa je i to utjecalo na njezin odabir. Vesna je započela s Camino Portuguésom jer je kraći od drugih ruta, a nakon toga je počela sve više istraživati o drugim rutama koje su dio Puteva svetog Jakova pa je tako pronašla francuski put i Camino Primitivo te je odlučila i njih proći. Budući da do samog početka hodočašća nije znala za druge rute, Daniela se odlučila za francuski put jer je smatrala da je to originalan srednjovjekovni put te je prethodno čitala neke putopise vezane uz tu hodočasničku rutu zbog kojih je dobila dojam da je sama hodočasnička ruta veoma dobro opremljena popratnim sadržajima. Nenad se na francuski put odlučio zbog toga jer je to bila hodočasnička ruta koju je vidio na filmu te je najtradicionalnija i najčešća hodočasnička ruta kojom idu do Santiaga de Compostele. Godine 2020. želio je ići i na Camino Portugués, ali ga je pandemija koronavirusa spriječila.

Kod pripreme za hodočašće, Marijana je čitala putopise i dojmove drugih ljudi koji su prošli francusku rutu, ali se s prvog hodočašća vratila razočarana, iako se svi obično vrte puni entuzijazma. Ona je na hodočašće krenula otvorenog uma, ne samo iz vjerskih razloga, već i brojnih drugih razloga. Također se prije hodočašća pridružila planinarskoj udruzi kako bi se fizički pripremila za putovanje, ali je na kraju shvatila da joj je to na neki način odmoglo jer je za vrijeme planinarenja spavala na svakakvim mjestima, bila umorna i pokisla te joj takvi izazovi na francuskom putu tada nisu predstavljali nikakav problem budući da je sve to već prošla. Zbog toga joj dolazak na samo odredište, Santiago de Compostelu, nije izazvao nikakav poseban osjećaj, u usporedbi s drugim hodočasnicima koji se možda nikad prije nisu našli u takvim situacijama pa im je sve to novo te dožive osjećaj sreće, uzbuđenja i olakšanja kad shvate da su prošli sve to. Nakon određenog vremena, ipak je shvatila da to nije bilo bezveze te da je ona dovoljno jaka osoba da joj nije potreban odlazak negdje da bi se riješili njezini problemi. Na obje rute joj se svidjelo što ljudi koje upoznaješ postanu poput obitelji s kojom se prolazi hodočašće te nedostaju ako krenu drugim putem, kao jedna nizozemska obitelj s kojom se upoznala na Camino Primitivu s kojom je prošla jedan dio rute pa kad su se razdvojili se često pitala gdje su i kako su. Gordana je rekla da voli egzotiku te je putovala na razna mjesta diljem svijeta pa joj krajolik Španjolske nije ostavio poseban dojam budući da nije jako različit od Hrvatske, ali ipak ima neke svoje posebnosti. Kaže kako joj nije bilo prezahtjevno, jedino su joj problem radile visoke temperature budući da je išla u kolovozu te da su staze na francuskom putu odlično uređene i lako prohodne, a dodaje i kako se na gotovo svakom koraku mogu, primjerice naći fontane s pitkom vodom gdje se hodočasnici mogu okrijepiti, ali i ostali

potrebni sadržaji. Vesna kaže kako je svaka ruta bila drugačija te joj je Camino Primitivo bio najteži jer je pretežno planinska ruta te se tamo nalaze samo dva veća grada, a ostalo su neka manja naselja i uglavnom priroda. Za francuski put kaže kako je kulturno veoma raznolik jer se prolazi kroz brojne gradove i naselja koja imaju brojne kulturne i povijesne znamenitosti, iako kaže da bi posljednjih 100 kilometara preskočila jer tamo turisti dolaze autobusima pa ima najviše ljudi i nije više tako mirno. Za Camino Portugués kaže kako joj se činio najteži pošto je bio prva hodočasnička ruta koju je prošla te se možda nije dovoljno pripremila, ali ne toliko fizički koliko psihički jer, kako sama kaže, ako se čovjek psihički dobro ne pripremi, vrlo lako može odustati. Danielini dojmovi su da su ta hodočašća neobična iskustva kroz koja se čovjek nauči zahvalnosti i skromnosti te smatra da su bogatstvo tih hodočasničkih ruta upravo ljudi koji se susreću i koji su u svakom trenutku spremni pomoći. Ipak, francuski put na nju je na neki način ostavio velike dojmove za koje kaže da ih je teško opisati riječima i da se sam duh tog puta ne može tako doživjeti na drugim hodočasničkim rutama. Svoje dojmove na francuskom putu Nenad je opisao odličnima te govori kako treba ići i doživjeti to jer se stalno može vidjeti i doživjeti nešto novo, svaki dan je drugačiji, nikad nije dosadno, uvijek se nešto događa i stalno se susreću novi ljudi. Govori kako se sa svima može sporazumjeti, unatoč tome što možda smatrate da ne poznajete neki jezik najbolje, ali kad razgovarate s drugima riječi jednostavno same dolaze.

Marijana smatra kako su francuski put i njegovi popratni sadržaji vrlo dobro razrađeni jer ima dovoljno smještajnih objekata, kafića, restorana i trgovina koji nisu previše udaljeni jedan od drugoga, za razliku do Camino Primitiva gdje su smještajni objekti ograničeni i oni te ostali sadržaji nisu „na svakom koraku“ kao kod francuskog puta pa ih je trebalo unaprijed rezervirati - tu nema neke spontanosti kao kod francuskog puta. Ali bez obzira na to, smatra da su obje rute dovoljno opremljene popratnim sadržajima koji mogu zatrebati hodočascima na njihovom putovanju. Ona kaže da na francuskoj ruti čak postoje određene točke gdje su ljudi napravili improvizirane kafiće gdje, primjerice ljudi dođu s kamionom opremljenim pićem i hranom kako bi hodočasnici mogli kupiti, a postoje i štandovi gdje se nalazi voće, povrće i razne stvari koje se ne naplaćuju, već se može ostaviti dobrovoljan prilog. Gordana je zadovoljna ponudom popratnih sadržaja na francuskom putu, jedino se razočarala na početku kad je započela hodočašće jer u manjim naseljima nije bilo nikakvih trgovina, a one koje su bile, bile su u nekim kućama ili čak garažama gdje je, primjerice, jedna rajčica bila jedan euro i slično. Vesna kaže kako joj je ponuda popratnih sadržaja na francuskoj ruti bila dobra i bilo ih je puno, ali je to u nekim dijelovima bilo previše turistički orijentirano, posebice na

posljednjih 100 kilometara gdje dolaze i turisti s autobusima pa više nije toliko mirno kao na prijašnjim dijelovima francuskog puta te su gotovo na svakom koraku kafići prepuni turista. Na Camino Primitivu kaže kako je bila najslabija ponuda budući da je to planinska ruta pa je i slabije naseljena pa se tako može proći po dvadesetak kilometara, a da nema ničega. Daniela također smatra kako je ponuda popratnih sadržaja na hodočasničkim rutama zadovoljavajuća te da se svatko može u tome snaći i prilagoditi svoje hodočašće zahtjevima određene hodočasničke rute. I Nenad se složio da se na francuskom putu može pronaći sve što bi jednom hodočasniku moglo zatrebati te također spominje točke na kojima su štandovi puni hrane koja se ne naplaćuje, nego je moguće ostaviti dobrotvoran prilog. On spominje kako se na nekim mjestima mogu pronaći kampovi u kojima su bivši ovisnici te i oni pružaju hodočasnicima sve što im zatreba. Njegovo mišljenje može se i potvrditi činjenicom da je njegova prtljaga, koju je prikupljao šest mjeseci, izgubljena na aerodromu kad je započinjao hodočašće te je na kraju cijelo hodočašće prošao bez svoje prtljage, ali je zbog svih tih popratnih sadržaja bez problema nabavio sve što mu je bilo potrebno i prošao francuski put, a prtljaga mu je vraćena mjesec dana nakon što se vratio s hodočašća.

Marijani je Santiago de Compostela bio predivan grad te ju „nešto vuče“ tamo. Prvi put kad je došla sve joj je bilo novo jer je to bio nepoznati grad, ali i drugi put kad je došla ponovno je vidjela neke nove stvari te se veseli sljedećoj prilici da ga ponovno posjeti i opet pronade neke novitete. Gordani se također svidio Santiago de Compostela i smatra kako je to prekrasan grad pun hodočasnika koji su po cijelom trgu ispred crkve, neki uplakani, a neki sa osmijehom na licu. Jedino joj se nije svidjelo što su na mnogim mjestima bili radovi pa je dosta toga bilo raskopano. S obzirom na to da je Santiago de Compostela posljednja točka hodočasničkih ruta, Vesna govori da je to uvijek nešto emotivno jer svi jedva čekaju da dođu tamo te su sretni, ali i žalosni jer je gotovo. Što se tiče grada, i ona kaže kako je grad prekrasan te da je katedralu tek 2021., kad je treći put išla na hodočašće, vidjela obnovljenu jer prvi put kad je išla veliki dio bio je zatvoren zbog obnove te su jednom prilikom stigli kad je bila misa te da je to bilo jedno predivno iskustvo i doživljaj. Daniela se slaže s tim da je Santiago predivan grad te kaže kako ga je drugi put kad je došla više razgledala njegove turističke atrakcije koje su je se veoma dojmile. I Nenad govori kako je Santiago de Compostela prekrasan grad, samo što su svi tužni i šokirani kad tamo stignu jer ne mogu vjerovati da je to stvarno završilo i da je već prošlo, ali nakon toga se svi razvesele.

Što se tiče turističke ponude Santiaga de Compostele, Marijana smatra da je ponuda odlična te da je prilagođena svakoj osobi, bez obzira dođe li netko tko ima manje novca ili

netko tko ima mnogo novca. Gordana kaže da nije potrebno ništa mijenjati u turističkoj ponudi Santiaga de Compostele, da ima dovoljno i smještajnih i drugih ugostiteljskih objekata, kao i lokaliteta koji se mogu posjetiti. Što se tiče turističke ponude, Vesna kaže kako je dobra te da ima brojnih mjesta koja se mogu razgledati i brojnih koncerata i zabava kojima se može prisustvovati, jedino što je prepun hodočasnika i turista pa u određenim trenucima može biti poprilična gužva. Daniela također smatra kako je turistička ponuda Santiaga odlična, od lokalnih uličnih izvođača koji sviraju glazbu na gotovo svakom uglu, restorana, kafića i barova kojih su ulice prepune, do večernjih koncerata na otvorenom. Nenad je rekao kako je zadovoljan turističkom ponudom Santiaga de Compostele te da nije potrebno ništa mijenjati, a dodao je i da su ljudi veoma ljubazni te da će uvijek pokušati pomoći ako mogu.

Vezano uz komercijaliziranost hodočasničkih ruta, Marijana smatra kako se to osjeti jer, bez obzira na brojne putokaze koji tamo postoje, uvijek se dogodi da netko zaluta, a danas zbog tehnologije nema više onog straha i iščekivanja jer u istom trenutku pomoću mobitela može vidjeti gdje taj netko nalazi i kako da se vrati na ispravan put. Također, smatra da je tome pridonijela i opremljenost sadržaja, poput hostela za koje kaže kako su usporedbi s nekim hrvatskim smještajnim objektima veoma luksuzni i moderno opremljeni, a tu je i činjenica da je na gotovo svakom koraku televizija i internet uz, naravno, mnoštvo suvenira posvuda.

Gordana kaže kako nije osjetila komercijaliziranost te spominje Međugorje koje je nekad bilo selo, a danas je prepuno zgrada, dok je u Santiagu de Composteli sve dobro uklopljeno u sam grad pa se ni ne primjećuje da bi nešto bilo posebno namijenjeno za hodočasnike i da ne izgleda komercijalno te da se na mnogim mjestima ulaznice ni ne naplaćuju. Vesna se slaže da se primjećuje komercijaliziranost, posebice na francuskom putu i to na posljednjih 100 kilometara jer tu dolaze puni autobusi što turista, a što hodočasnika te danas postoje i brojne turističke agencije koje nude organizirana vođenja po određenim hodočasničkim rutama ili dijelovima ruta. Isto tako, Vesna je spomenula kako su ona i muž cijelo vrijeme nosili ruksake sa svojim stvarima, ali da danas također postoje određene agencije kojima se u jednom mjestu preda ruksak te ga one odvezu na neko drugo odredište. Daniela smatra da je komercijaliziranost još uvijek umjerena, iako se to na najposjećenijem francuskom putu malo više osjeti, ali je prisutan i onaj pravi duh samih hodočasničkih ruta. Nenad je rekao kako nije osjetio komercijaliziranost hodočasničkih ruta jer ima mnoštvo sadržaja, poput prenoćišta koji funkcioniraju na principu dobrotvornih priloga, jedino je potrebno imati hodočasničko uvjerenje kako bi uopće mogli na takvim mjestima boraviti budući da su ona namijenjena samo hodočasnici. Uz to, napominje

da su i osobe koje tamo rade volonteri koji su već prošli neku hodočasničku rutu pa se jave da žele tamo volontirati, ali to volontiranje obično traje po dva tjedna.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu prikazane su neke od hodočasničkih ruta koje su dio Puteva svetog Jakova te je vidljivo kako su te hodočasničke rute raznovrsne i, osim što se razlikuju po mjestima gdje započinju i kojima prolaze, razlikuju se po težini, po duljini same hodočasničke rute, po broju hodočasnika koji njima prolaze, ali jedna stvar im je gotovo svima zajednička – sve završavaju u Santiago de Composteli.

Što se tiče putopisne literature vezane na ovu temu, moguće je pronaći brojna djela čiji autori opisuju vlastita hodočašća i iskustva. Iz analiziranih djela moguće je zaključiti kako svatko na to hodočašće gleda drugačije te ga drugačije i doživljava, iako su svi prošli istu hodočasničku rutu, a to je bio francuski put.

Istraživanje, odnosno dubinski intervju, je proveden na petero osoba iz Hrvatske koje su prošle jednu ili više hodočasničkih ruta. Svim osobama je zajedničko to što su prošle francuski put, a neki od njih su prošli i još neku hodočasničku rutu. Razlozi iz kojih su se odlučili na putovanje razlikuju se od osobe do osobe pa su se neki odlučili iz vjerskih razloga, a neki iz čiste znatiželje i želje da se okušaju u takvom poduhvatu. Isto tako, razlikuju se i njihovi dojmovi s hodočašća, nekima je bilo sve odlično, dok su drugi imali neke manje zamjerke, ali su unatoč tome oduševljeni hodočašćem. Iako su svi prošli francuski put, svi su ga doživjeli na pomalo drugačiji način te je svatko ispričao različite doživljaje. Osim što se slažu da je najbolje na hodočašće ići sam ili s jednim partnerom zbog različitosti preferencija svake osobe, svi su se složili da je Santiago de Compostela predivan grad i da nudi hodočascima sve što im je potrebno te da ne bi ništa posebno mijenjali, osim možda gužve zbog brojnih turista i hodočasnika koji tamo dolaze. Neki od njih smatraju kako je komercijalizacija hodočasničkih ruta poprilično vidljiva, ali drugi opet misle da to još nije doseglo tako visok stupanj te da se ne primijeti toliko.

Još jedna stvar u kojoj se svi slažu je ta da bi preporučili svakome da pokuša proći bilo koju hodočasničku rutu jer im je svima to bilo predivno iskustvo gdje su doživjeli različita iskustva, vidjeli nova mjesta, ali i upoznali brojne nove ljude različite dobi, spola, ali i različitog vjerskog opredjeljenja, no to ništa nije bilo važno jer su svi bili dio ovakvog putovanja i tamo su svi bili jednaki bez obzira na svoje karakteristike, osobine, kulturu i vjeru.

Prema podacima s grafikona priloženog na početku rada, može se zaključiti da će broj hodočasnika na ovim rutama nastaviti rasti. Rastom broja hodočasnika postoji vjerojatnost da će se u određenom trenutku nadmašiti i brojke iz 2019. godine te će se ove hodočasničke rute

sve bolje i bolje razvijati i napredovati, a možda se osmisle i neke nove rute kojima će hodočasnici prolaziti.

LITERATURA

1. URL 24: Albergues del Camino de Santiago: Camino Aragonés: Etapas del Camino Aragonés [online]. Dostupno na: <https://www.alberguescaminosantiago.com/caminoaragones/etapas-y-mapas/> (21.5.2022.)
2. URL 52: Barcelo.com: What to see in Irún: a truly charming town [online]. Dostupno na: <https://www.barcelo.com/guia-turismo/en/spain/san-sebastian/things-to-do/irun/> (15.7.2022.)
3. URL 6: Britannica.com: Plateresque [online]. Dostupno na: <https://www.britannica.com/art/Plateresque> (19.5.2022.)
4. URL 46: Caminoadventures.com: Camino Portugues [online]. Dostupno na: <https://www.caminoadventures.com/camino-portugues/> (25.5.2022.)
5. URL 21: Caminoways.com: Camino Culture: Muxia & Our Lady of the Boat [online]. Dostupno na: <https://caminoways.com/camino-culture-muxia-virgin-of-the-boat/> (09.07.2022.)
6. URL 16: Caminoways.com: Camino Frances [online]. Dostupno na: <https://caminoways.com/camino-frances> (20.5.2022.)
7. URL 37: Caminoways.com: Camino Ingles [online]. Dostupno na: <https://caminoways.com/camino-ingles> (23.5.2022.)
8. URL 45: Caminoways.com: Camino Portugues [online]. Dostupno na: <https://caminoways.com/camino-portugues> (25.5.2022.)
9. URL 42: Caminoways.com: Camino Primitivo [online]. Dostupno na: <https://caminoways.com/camino-primitivo> (25.5.2022.)
10. URL 27: Caminoways.com: Chemin du Puy [online]. Dostupno na: <https://caminoways.com/chemin-du-puy> (21.5.2022.)
11. URL 17: Caminoways.com: St Jean Pied de Port: Gateway to the Camino Frances [online]. Dostupno na: <https://caminoways.com/st-jean-pied-de-port-gateway-french-way/> (7.7.2022.)
12. URL 8: Catedral de Santiago: Peregrinacion [online]. Dostupno na: <http://catedraldesantiago.es/peregrinacion/#camino> (19.5.2022.)
13. URL 2: Citypopulation.de: Spain: Galicia: A Coruña: Santiago de Compostela [online]. Dostupno na: https://www.citypopulation.de/en/spain/galicia/a_coru%C3%B1a/15078_santiago_de_compostela/ (2.8.2022.)

14. Ćurković, J. (2015). Svjetionik duše. Zagreb: Naklada LJEVAK d.o.o.
15. URL 31: Elcaminoconcorreos.com: Camí de Sant Jaume: Las rutas catalanas y su integración en el Camino [online]. Dostupno na:
<https://www.elcaminoconcorreos.com/es/blog/cam-de-sant-jaume-las-rutas-catalanas-ysu-integracin-en-el-camino> (27.5.2022.)
16. URL 1: Enciklopedija.hr: hodočašće [online]. Dostupno na:
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=25860> (19.5.2022.)
17. URL 3: Enciklopedija.hr: Santiago de Compostela [online]. Dostupno na:
<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=54515> (19.5.2022.)
18. URL 36: Esmadrid.com: History of Madrid [online]. Dostupno na:
<https://www.esmadrid.com/en/history-madrid> (14.7.2022.)
19. URL 14: Followthecamino.com: Camino Frances [online]. Dostupno na:
<https://followthecamino.com/en/camino-tours/camino-frances/> (20.5.2022.)
20. URL 38: Followthecamino.com: Camino Ingles [online]. Dostupno na:
<https://followthecamino.com/en/camino-tours/camino-ingles/> (23.5.2022.)
21. URL 47: Followthecamino.com: Camino Portugues [online]. Dostupno na:
<https://followthecamino.com/en/camino-tours/camino-portugues/> (25.5.2022.)
22. URL 28: Followthecamino.com: Le Puy Camino [online]. Dostupno na:
<https://followthecamino.com/en/camino-tours/le-puy-camino/> (21.5.2022.)
23. URL 53: Followthecamino.com: Via de la Plata [online]. Dostupno na:
<https://followthecamino.com/en/camino-tours/via-de-la-plata/> (26.5.2022.)
24. URL 30: France-voyage.com: Le Puy-en-Velay [online]. Dostupno na:
<https://www.france-voyage.com/tourism/puy-velay-434.htm> (09.7.2022.)
25. URL 20: Galiciatips.com: Finisterre (Fisterra) [online].
Dostupno na: <https://www.galiciatips.com/en/destinations/finisterre-fisterra/>
(09.7.2022.)
26. URL 34: Gronze.com: Camino de Madrid [online]. Dostupno na:
<https://www.gronze.com/camino-santiago-madrid> (22.5.2022.)
27. Hegeduš, I., Koščak, I. (2014). Vjerski turizam u Republici Hrvatskoj. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu. Čakovec: Međimursko veleučilište u Čakovcu, str. 17-23.

28. URL 58: Iberian-escapes.com: Things to do in León, Spain [online]. Dostupno na: <https://www.iberian-escapes.com/things-to-do-in-leon.html> (15.7.2022.)
29. Kapetanović, I. (2017). Camino de Santiago. Zagreb: V.B.Z. d.o.o.
30. URL 13: Oficinadelperegrino.com: Statistics [online]. Dostupna: <https://oficinadelperegrino.com/en/statistics/> (01.8.2022.)
31. URL 19: Pilgrim.es: Camino a Finisterre/Muxía [online]. Dostupna: <https://www.pilgrim.es/epilogo-fisterra-muxia/> (20.5.2022.)
32. URL 23: Pilgrim.es: Camino Aragones [online]. Dostupna: <https://www.pilgrim.es/camino-aragones/> (21.5.2022.)
33. URL 39: Pilgrim.es: Camino Ingles [online]. Dostupno na: <https://www.pilgrim.es/camino-ingles/> (23.5.2022.)
34. URL 43: Pilgrim.es: Camino Primitivo [online]. Dostupna: <https://www.pilgrim.es/camino-primitivo/> (23.5.2022.)
35. URL 51: Pilgrim.es: Camino Vasco [online]. Dostupno na: <https://www.pilgrim.es/camino-vasco/> (26.5.2022.)
36. URL 21: Santiago-compostela.net: Camino Aragones [online]. Dostupno na: <https://santiago-compostela.net/camino-aragones/> (21.5.2022.)
37. URL 35: Santiago-compostela.net: Camino de Madrid [online]. Dostupno na: <https://santiago-compostela.net/camino-de-madrid/> (22.5.2022.)
38. URL 50: Santiago-compostela.net: Tunnel Route [online]. Dostupno na: <https://santiago-compostela.net/tunnel-route/> (26.5.2022.)
39. URL 54: Santiago-compostela.net: Via de la Plata [online]. Dostupno na: <https://santiago-compostela.net/via-de-la-plata/> (26.5.2022.)
40. URL 7: Santiagoturismo.com: Catedral de Santiago [online]. Dostupno na: <https://www.santiagoturismo.com/catedral-de-santiago> (19.5.2022.)
41. URL 59: Santiagoways.com: Camino de Santiago routes: Camino del Norte [online]. Dostupno na: <https://santiagoways.com/en/camino-de-santiago-routes/camino-del-norte/> (26.5.2022.)
42. URL 15: Santiagoways.com: Camino de Santiago routes: Camino Frances [online]. Dostupno na: <https://santiagoways.com/en/camino-de-santiago-routes/camino-frances/> (20.5.2022.)
43. URL 9: Santiagoways.com: Pilgrim credential [online]. Dostupno na: <https://santiagoways.com/en/pilgrim-credential/> (19.5.2022.)

44. URL 19: Santiagoways.com: The Camino de Finisterre: The route to the end of the world [online]. Dostupno na: <https://santiagoways.com/en/the-camino-de-finisterre-routeend-of-the-world/> (20.5.2022.)
45. URL 57 Santiagoways.com: Camino del Salvador: From Leon to Oviedo [online]. Dostupno na: <https://santiagoways.com/en/camino-del-salvador-from-leon-to-oviedo/> (26.5.2022.)
46. URL 56: Sevillecityguide.com [online]. Dostupno na: <https://sevillecityguide.com/> (15.7.2022.)
47. URL 29: Solocamino.com: Le Puy Camino [online]. Dostupno na: <https://solocamino.com/> (21.5.2022.)
48. URL 33: Spain.info: Barcelona [online]. Dostupno na: <https://www.spain.info/en/destination/barcelona/> (13.7.2022.)
49. URL 5: Spain.info: Catedral de Santiago de Compostela [online]. Dostupno na: <https://www.spain.info/es/lugares-interes/catedral-santiago-compostela/> (19.5.2022.)
50. URL 44: Spain.info: Oviedo [online]. Dostupno na: <https://www.spain.info/en/destination/oviedo/> (15.7.2022.)
51. URL 26: Spain.info: Puente la Reina [online]. Dostupno na: <https://www.spain.info/en/destination/puente-la-reina-gares/> (9.7.2022.)
52. URL 32: Spain.info: What to see and do in the province of Lleida [online]. Dostupno na: <https://www.spain.info/en/discover-spain/what-to-see-and-do-in-lleida/> (13.7.2022.)
53. URL 12: Statista.com: Main paths traveled by pilgrims to Santiago de Compostela, Spain in 2021, by number of pilgrims [online]. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/770775/st-james-way-distribution-of-pilgrims-bychosen-route/> (20.5.2022.)
54. URL 11: Statista.com: Number of pilgrims who traveled to Santiago de Compostela, Spain from 2010 to 2021 [online]. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/772722/annual-number-of-pilgrims-who-walked-the-way-of-st-james-to-santiago-de-compostela-spain/> (20.5.2022.)
55. Tončo, T. (2017). Camino hodanjem do Santiaga. Zagreb: vlast. nakl.
56. URL 40: Turismo.gal: Places to visit: Cities of Galicia: A Coruña [online]. Dostupno na: https://www.turismo.gal/que-visitar/ciudades/a-coruna?langId=en_US (14.7.2022.)

57. URL 25: Viajecaminodesantiago.com: Somport [online].
Dostupno na: <https://viajecaminodesantiago.com/en/tourism-spain/somport/>
(09.7.2022.)
58. URL 41: Visitferrol.com: Ferrol offers you [online]. Dostupno na:
<https://visitferrol.com/turismo-de-ferrol/?lang=en> (14.7.2022.)
59. URL 49: Visitportugal.com: Lisboa Region [online]. Dostupno na:
<https://www.visitportugal.com/en/destinos/lisboa-regiao> (15.7.2022.)
60. URL 48: Visitportugal.com: Porto and the North [online]. Dostupno na:
<https://www.visitportugal.com/en/destinos/porto-e-norte> (15.7.2022.)
61. URL 55: Walkyourcamino.com: Via de la Plata [online]. Dostupno na:
<https://www.walkyourcamino.com/via-de-la-plata.html> (26.5.2022.)
62. URL 10: Whc.unesco.org: Routes of Santiago de Compostela: *Camino Francés* and
Routes of Northern Spain [online]. Dostupno na: <https://whc.unesco.org/en/list/669>
(20.5.2022.)
63. URL 4: Whc.unesco.org: Santiago de Compostela (Old Town) [online]. Dostupno na:
<https://whc.unesco.org/en/list/347> (19.5.2022.)

POPIS ILUSTRACIJA	4
Slika 1 Hodočasničke rute do Santiaga de Compostele.....	5
Slika 2 Camino Francés	7
Slika 3 Camino de Finisterre & Muxía.....	8
Slika 4 Camino Aragones	10
Slika 5 Le Puy Route	11
Slika 6 Rute Cami de Sant Jaume.....	12
Slika 7 Camino de Madrid.....	13
Slika 8 Hodočasničke rute Camino Ingles.....	14
Slika 9 Hodočasnička ruta Camino Primitivo	15
Slika 10 Camino Portugués	16
Slika 11 Tunnel Route	17
Slika 12 Via de la Plata.....	18
Slika 13 Camino del Salvador	19
Slika 14 Camino del Norte	20

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1 Broj hodočasnika 2011.-2021.	6
--	---

PRILOZI**OKVIRNA PITANJA ZA DUBINSKI INTERVJU**

1. Što Vas je potaknulo da prođete neku od hodočasničkih ruta?
2. Koju/e od hodočasničkih ruta ste prošli?
3. Jeste li sami organizirali putovanje ili ste putovali preko agencijskog aranžmana?
4. Zašto ste se odlučili za baš tu rutu/e?
5. Kakvi su Vaši dojmovi o prijedenoj/im hodočasničkoj/im ruti/ama?
6. Jeste li zadovoljni ponudom popratnih sadržaja na prijedenoj/im ruti/ama?
7. Koje je Vaše mišljenje o samom odredištu Santiaga de Composteli?
8. Smatrate li da bi se turistička ponuda Santiaga de Compostele mogla poboljšati i kako?
9. Koje je Vaše mišljenje o komercijaliziranosti hodočasničkih ruta i samog odredišta Santiaga de Compostele?